



UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**PROCJENJIVANJE, PROGRAMIRANJE I PLANIRANJE
ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FEDERACIJI BOSNE I
HERCEGOVINE**

Magistarski rad

KANDIDAT

Demir Čelović

MENTOR

Prof. dr Zlatan Bajramović

Sarajevo, 2023.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
TEORIJSKO METODOLOŠKI DIO	8
Predmet rada	8
Problem rada	8
Opravdanost istraživanja.....	8
Metode rada	9
Prostorno određenje predmeta	10
1. ZAŠTITA I SPAŠAVANJE U BiH.....	11
1.1. Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	13
2. ULOGA CIVILNE ZAŠTITE U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH	17
2.1. Federalni operativni centar civilne zaštite	20
2.2. Jedinice specijalizirane namjene Federalne uprave Civilne zaštite	22
2.2.1. Specijalizirana jedinica za potrage i spašavanje u nepristupačnim terenima	23
2.2.2. Specijalizirana jedinica za potrage i spašavanje iz ruševina.....	23
2.2.3. Specijalizirana jedinica za spašavanje na vodi i pod vodom	24
2.2.4. Specijalizirana jedinica za različite zadatke zaštite i spašavanja (vatrogasci, demineri, policija).....	24
3. ULOGA POLICIJE U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH.....	25
4. PROCJENJIVANJE, PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH.....	28
4.1. Programiranje zaštite i spašavanja	35
4.2. Planiranje zaštite i spašavanja.....	35
4.3. Ciljevi i interesi procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja	36
4.4. Karakteristike procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja.....	37
4.5. Pricipi procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH.....	39
4.6. Metode u procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja u FBiH	43
4.7. Stanje sistema zaštite i spašavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine - analiza.....	45
4.7.1. Aktivnosti službe za medicinsku pomoć u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH.....	48

4.7.2. Aktivnosti službi za hidrometeorologiju i seizmologiju u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH.....	49
4.7.3. Aktivnosti službe Crvenog križa/krsta u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH.....	51
4.7.4. Aktivnosti Javnih preduzeća FBiH u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH	52
4.8. Preventivne mjere (zaštita i evakuacija ljudi) kao dio sistema procjenjvanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	53
4.8.1. Preventivna zaštita ljudi i materijalnih dobara.....	54
4.8.2. Evakuacija ljudi	55
5. PRIRODNE I DRUGE NESREĆE U BOSNI I HERCEGOVINI.....	56
6. ZAKLJUČAK.....	59
LITERATURA:	61

UVOD

Zaštita i spašavanje predstavlja oblik učešća i pripremanja poslova i zadataka zaštite i spašavanja u odgovoru na prirodne ili neke druge nesreće.

Prirodna nesreća predstavlja događaj koji je uzrokovan nekim iznenadnim djelovanjem prirodnih sila, sa ili bez čovjekovog uticaja, a pri tome ugrožava zdravlje i život ljudi, te uzrokuje štetu na materijalnim infrastrukturama i okolišu, u toj mjeri da prelazi normalnu sposobnost zajednice da ih sama otkloni bez pomoći institucija.

Pod pojmom prirodna nesreća podrazumijevamo potrese, poplave i lavine, suše, odrone zemljišta i slično.

Pod pojmom druge nesreće podrazumijevamo nesreće prirodnog porijekla ili nesreće koje je uzrokovao čovjek, konkretnog naziva, koje nisu obuhvaćene nijednom drugom klasifikacijom, kao što su: rudarske nesreće, epidemije zaraznih bolesti, avionske nesreće, željezničke nesreće, tehničko-tehnološke nesreće, posljedice terorističkih aktivnosti, neposredne ratne opasnosti i slično.

Navedene prirodne i druge nesreće imaju mogućnost da dovedu do poremećaja funkcioniranja društvene zajednice, te da u okolišu izazovu velike gubitke u ljudskom, materijalnom i ekonomskom smislu. Ove nesreće često su velikih razmjera te prevazilaze mogućnost društva da se izbore vlastitim resursima protiv njih.

Zaštita i spašavanje je od posebnog javnog interesa za Bosnu i Hercegovinu. Sva fizička i pravna lica u Bosni i Hercegovini dužna su provoditi ličnu i uzajamnu zaštitu, pružati pomoć i spašavati ljudske živote, materijalna i druga dobra na osnovu lične svijesti, savjesti, relevantnih propisa i u skladu sa svojim mogućnostima i sposobnostima.¹

¹ Član 3., stav 2. Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH („Službeni glasnik BiH“, br. 50/08).

Kada kažemo programiranje zaštite i spašavanja, tu podrazumijevamo dokument kojim je određena politika razvoja sa ciljevima, vizijom, područjima razvoja, načelima te opredjeljenjima. Osnovom ovog dokumenta, određuju se strateški pravci razvoja, te su razrađeni u akcionim planovima, koji se odnose na sve oblasti koje čine sistem zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u određenom području, a u našem slučaju je to u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja (od prirodnih i drugih nesreća) u FBiH obuhvata programiranje, planiranje, organizaciju snaga zaštite i spašavanja, obučavanje i osposobljavanje za zaštitu i spašavanje, provođenje mjera zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća, nadzor nad funkcionisanjem i efikasnošću zaštite i spašavanja, informacijsko-komunikacijsku podršku upravljanju i rukovođenju akcijama zaštite i spašavanja i finansiranje zaštite i spašavanja.

Navedeni koraci za cilj imaju spriječavanje i ublažavanje rizika od prirodnih i drugih nesreća, smanjene izloženosti ljudi i materijalnih dobara, te pomoć u razvijanju svih kapaciteta za pripravnost u odgovoru na prirodne i druge nesreće.

Polazna osnova za procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja je analiza postojeće situacije i ključnih problema sistema zaštite i spašavanja. Na ovaj način bi se utvrdili budući ciljevi razvoja zaštite i spašavanja, povezujući pri tome sadašnjost i budućnost u pravcu ostvarivanja postavljenih ciljeva.

U nastavku uvodnog dijela rada ćemo definisati, odnosno objasniti neke pojmove sa kojima ćemo se susresti u obradi teme na kojoj je rad baziran.

Procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja predstavlja trodimenzionalni dokument kojim se utvrđuju politika, strategija i stanje sistema zaštite i spašavanja prema slijedećem:

U prvoj dimenziji programa razvoja sistema zaštite i spašavanja utvrđuju se politike razvoja sistema zaštite i spašavanja u posmatranom nivou društvenog organizovanja (država, lokalne zajednice i sl.) kojom treba obuhvatiti viziju, ciljeve, osnovna načela i područja razvoja sistema zaštite i spašavanja.

U drugoj dimenziji daju se strateški pravci razvoja sistema i zaštite i spašavanja. Oni se temelje na viziji i ciljevima koji su dati, odnosno definisani, u politici razvoja sistema zaštite i spašavanja

U trećoj dimenziji, kroz brojna dokumenta koja se rade uz program, iznosi se stanje sistema zaštite i spašavanja u vrijeme kada se donosi program zaštite i spašavanja.²

Sistem zaštite i spašavanja predstavlja oblik pripremanja i djelovanja učesnika zaštite i spašavanja u reagovanju na prirodne i druge nesreće, te formiranje, priprema i učešće operativnih snaga zaštite i spašavanja u prevenciji, pripravnosti, reagovanju na nesreću i otklanjanje mogućih uzroka i posljedica nesreće (Zbornik propisa FUCZ, ZoZiS, 2007; 412).

Spremnost je osposobljenost društva ili društvenog subjekta da predvidi i preduzme mjere opreza na neku moguću opasnost, odgovori i izađe na kraj sa posljedicama prirodne i druge nesreće organizovanjem ili preduzimanjem efikasnih mjera za spašavanje, pomoć, za vrijeme i nakon nesreće (ZoZiS, 2007; 412).

Reagovanje u nesrećama podrazumijeva sve aktivnosti koje učesnici zaštite i spašavanja vode neposredno prije nastanka i u toku prirodne i druge nesreće (Zbirka propisa FUCZ, ZoZiS, 2007; 411).

Sigurnost definišemo kao stanje u kome je osiguran uravnotežen fizički, duhovni i društveni i materijalni opstanak pojedinaca i društvene zajednice u odnosu prema drugim pojedincima, društvenoj zajednici i prirodi (Grizold, A. i dr. 1555:8).

Rukovođenje usmjeravanje pojedinaca, dijelova sistema zaštite i spašavanja kao cjeline sa ciljem ostvarenja ciljeva zaštite i spašavanja (Zbornik propisa FUCZ, ZoZiS, 2007; 411).

Pod pojmom **plan zaštite i spašavanja** podrazumijevamo dokument kojim konkretizujemo politiku, strategiju i ciljeve organizovanja i funkcionisanja sistema zaštite i spašavanja koji su definisani u programu zaštite i spašavanja.

Ovaj dokument je obavezujuć za sve strukture, odnosno nosioce zaštite i spašavanja kojima su utvrđene obaveze, postupci, mjere i aktivnosti u sistemu zaštite i spašavanja za sve tri situacije:

² Dr. sc. Dujović, J., Metode procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja, Skripta, Sarajevo 2009.

- a) U slučaju postojanja neposredne opasnosti od nastajanja prirodnih i drugih nesreća – faza preventivne zaštite.
- b) U toku trajanja prirodne ili druge nesreće – faza spašavanja
- c) U fazi ublažavanja i otklanjanja posljedica prirodnih i drugih nesreća – faza otklanjanja posljedica (ZoZiS 2007. čl. 42).

TEORIJSKO METODOLOŠKI DIO

U ovom dijelu rada ćemo definisati predmet rada, problem rada, opravdanost istraživanja, metode istraživanja, generalnu hipotezu te prostorno određenje istraživanja.

Predmet rada

Predmet ovog rada, odnosno istraživanja jeste procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća s ciljem da se ovaj problem istraži, utvrde uzroci problema, izvrši analiza uzorka te sačini prijedlog mjera u cilju prevencije u zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća.

Problem rada

Procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja predstavlja širok spektar radnji koji ćemo pokušati elaborirati u radu, a posebnu pažnju ćemo obratiti na ulogu određenih institucija na svakodnevnom poslovanju i zadacima pružanja pomoći građanima, a sve u cilju njihove zaštite.

Značaj uloge institucija kao što su civilna zaštita, vatrogasci i sl. u prirodnim i drugim nesrećama je neprocjenjiv i nedvosmislen. Obzirom da su građani svakodnevno izloženi prirodnim i drugim nesrećama ove institucije predstavljaju jednu od najznačajnijih interventno-spasilačkih službi koja ima ključnu ulogu u zaštiti i spašavanju od prirodnih i drugih nesreća.

Opravdanost istraživanja

Svako naučno istraživanje ima svoje ciljeve koji mogu biti dvostruki, tako u okviru određivanja ciljeva razlikujemo dvije vrste (grupe) ciljeva: naučne i društvene. Naučni ciljevi se odnose na “sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa” (Termiz, 2004:220), a društveni ciljevi su oni koji su „usmjereni na dobrobit ljudi”. U nastavku ćemo predstaviti društvene ciljeve ovog rada.

Društveni ciljevi ovog rada ogledaju se u potrebi i interesu svih građana Federacije Bosne i Hercegovine, koji s pravom očekuju od ovog vlasti ovog entiteta da poduzme potrebne mjere i radnje s ciljem zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća kako bi istim omogućili kvalitetan život i rad te društveni razvoj cjelokupne društvene zajednice.

Generalna hipoteza

Institucije kao što su civilna zaštita, vatrogasci, policija i vojska imaju značajnu ulogu u procjenjivanju, programiranju i planiranju aktivnosti zaštite i spašavanja u preventivnoj i operativnoj fazi zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

Metode rada

Način istraživanja sadrži osnovne i bitne korake o tome kako će se istraživati prethodno određen predmet istraživanja, kako će se istraživanjem ostvariti društveni ciljevi i kako će se provjeriti (potvrditi, dokazati, opovrgnuti ili izmijeniti) hipoteze, te upotpuniti naučni fond. Predmet ovog istraživanja jeste sagledati stanje i spremnost institucija koje mogu biti uključene u proces procjenjivanju, programiranju i planiranju zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća.

Osvrćući se na prethodno napisano, možemo reći istraživanje je teorijsko-empirijsko. Istraživanje je teorijsko jer se oslanja na razna teorijska saznanja o prirodnim i drugim nesrećama, a empirijsko je zato što istražuje društvenu stvarnost i promjene koje je potrebno uraditi u svrhu smanjenja prirodnih i drugim nesreća, kao i posljedica koje bi mogle izazvati.

Metode koje ćemo koristiti u radu su analiza, apstrakcija, dedukcija.

Metode prikupljanja podataka koje će biti korištene u ovom radu su:

- *Metoda analize sadržaja dokumenata* – kao jedna od glavnih metoda pribavljanja podataka u društvenim naukama uz aktiviranje misaonih i čulnih sposobnosti koje će pomoći da se otkriju, definiraju i analiziraju podaci.
- *Metoda ispitivanja* - Kao metodu ispitivanja koristit ćemo statističke metode na osnovu kojih ćemo komparirati prikupljene podatke u svrhu donošenja zaključaka.

Općenaučne metode koje će biti korištene u ovom radu su:

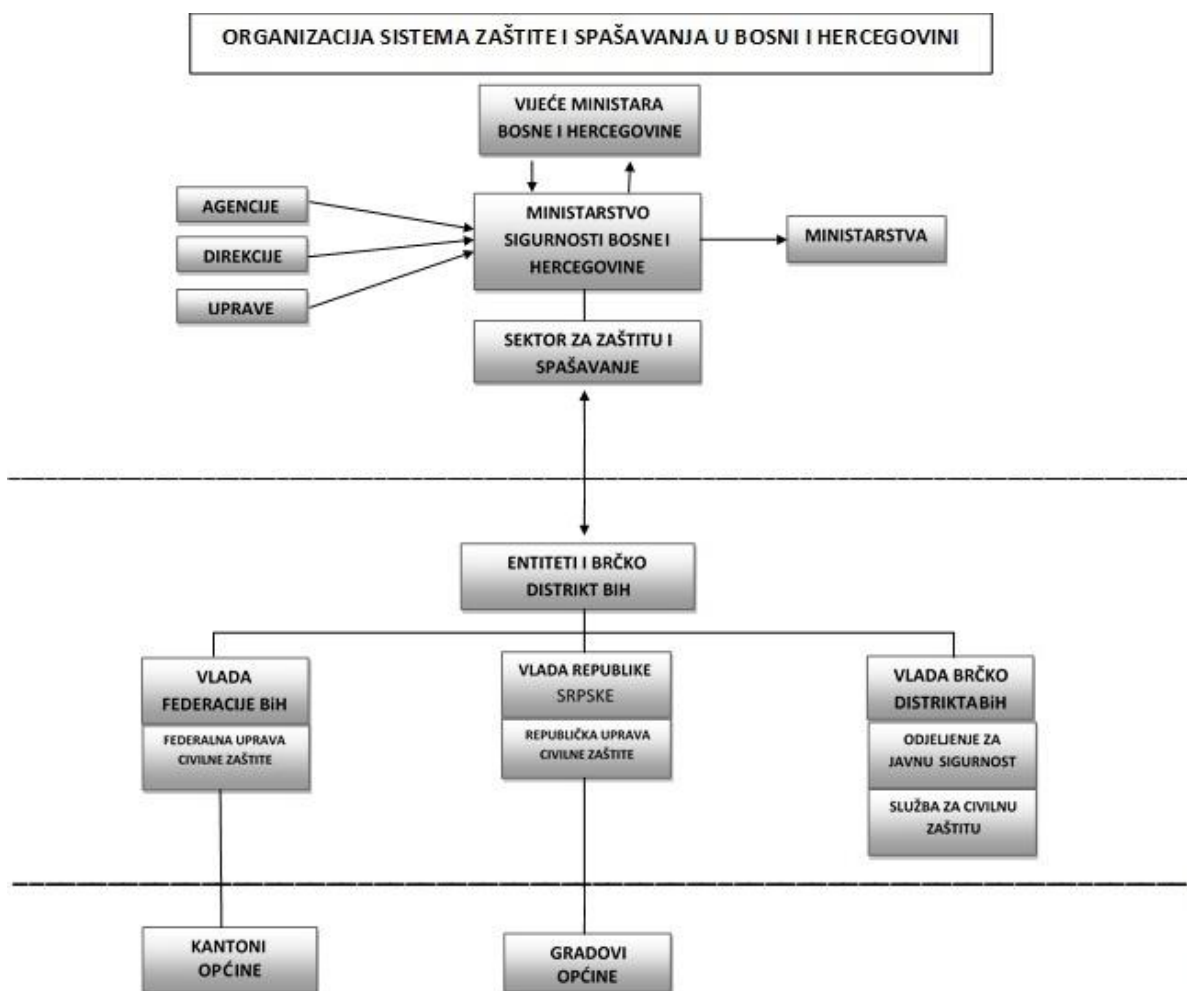
- *Hipotetičko – deduktivna općenaučna metoda* – ova metoda se primjenjuje jer se njen predmet odnosi na društvenu stvarnost i jer ona počiva na selektivnom i provjeravanom, potvrđenom društvenom iskustvu u raznim vremenima, na raznim mjestima i od mnoštva subjekata“ (Termiz, 2004:104).
- *Analitičko-deduktivna metoda* – bitna odredba ove metode je “domišljanje” odnosno apstraktno mišljenje na osnovu empirijskih podataka. Njome se otkrivaju „idealizovani” zakoni i unutrašnji uzrok, ali se oni mogu i moraju provjeriti u praksi (Termiz, 2004:116).
- *Komparativna metoda* – za društvene nauke bitno je da su suštinski opći predmeti komparacije sve društvene pojave, ali i ne sve međusobno, već samo one kod kojih se mogu utvrditi određeni kvaliteti između kojih postoji određeni stepen mogućnosti konstatovanja istosti, sličnosti i različitosti (Termiz, 2004:117).

Prostorno određenje predmeta

Prostorno određenje predmeta istraživanja obuhvatiti će područje Federacije Bosne i Hercegovine.

1. ZAŠTITA I SPAŠAVANJE U BiH

U svijetu se gotovo svakodnevno dešavaju različite nesreće i katastrofe koje pogađaju milione ljudi i rezultiraju brojnim ljudskim žrtvama i razaranjem materijalnih i kulturnih dobara, uništenjem infrastrukture, degradiranjem životne sredine sa velikim štetama po privredu i ekonomiju zemlje i teškim i dugoročnim ekonomskim i socijalnim posljedicama. Na području jugoistočne Evrope se također pojavljuju nesreće velikih razmjera koje mogu da se prošire na Bosnu i Hercegovinu ili eventualno iz Bosne i Hercegovine na susjedne i druge zemlje i izazovu štete po zdravlje ljudi i teške gubitke za društvo i zajednicu.



Slika 1. Organizacija sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini

Struktura sistema zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini je decentralizirana i zbog toga funkcioniše na nivoima države, entiteta, kantona i općina, te na nivou distrikta.

Sam sistem, odnosno organizacija, zaštite i spašavanja je veoma složen i komplikovan. Rezultat toga je smanjena efikasnost i brzina odgovora u nesrećama, te često postoji mogućnost da umanju pozitivne efekte djelovanja. Sistem zaštite i spašavanja organiziran je po sistemu supsidijarnosti. To znači da se odlučuje i djeluje na lokalnom nivou uz koordinaciju na višem, potrebnom nivou.

Uvjeti da sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini bude funkcionalan, odnosno da ispunjava uvjete kako bi osigurao veću sigurnost i zaštitu ljudi i materijalnih dobara, stvoreni su donošenjem Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju u BiH.

Ministarstvo sigurnosti BiH je osnovni nosilac organiziranja i djelovanja zaštite i spašavanja na državnom nivou, ali nema nadležnosti za operativni odgovor i uspostavljanje operativnih struktura za djelovanje u slučaju nesreća i katastrofa. To je u nadležnosti drugih državnih institucija, entiteta i lokalnih zajednica, odnosno kantona i općina. Dužnost ministarstva sigurnosti BiH je da vrši koordinaciju djelovanja institucija i organa Bosne i Hercegovine kao i entiteta i Brčko distrikta BiH koji u saradnji sa lokalnim nivoom vrše aktivnosti operativnog djelovanja u slučaju nesreća i katastrofa, a sve to u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju.

Uz pomoć Sektora za zaštitu i spašavanje, ministarstvo sigurnosti BiH ostvaruje kontinuiranu saradnju sa institucijama i organima Bosne i Hercegovine te nadležnim institucijama i organima entiteta i Brčko distrikta BiH. Saradnja na entitetskom nivou i sa Brčko distriktom BiH ostvaruje se, najvećim dijelom, sa Federalnom upravom civilne zaštite Federacije Bosne i Hercegovine i Republičkom upravom civilne zaštite Republike Srpske, te Odjelom za javnu sigurnost Brčko distrikta BiH. Ova saradnja se odnosi na niz zajedničkih aktivnosti kao što je koordinirano djelovanje u nesrećama, izradu značajnih dokumenata, učešće u različitim projektima koji se odnose na smanjenje rizika od katastrofa, učešće u obukama, vježbama i slično.³

³ Program razvoja sistema zaštite i spašavanja na nivou institucija i organa Bosne i Hercegovine, Ministarstvo sigurnosti BiH - Dokument, 2017.

1.1. Zaštita i spašavanje u Federaciji Bosne i Hercegovine

Brojni su prirodni (ekstremni vremenski događaji, šumski i poljski požari, seizmički događaji, epidemije i pandemije vezane za ljude, životinje i biljke, kosmički događaji poput pada kometa i meteora), tehnički (pad sistema, nebriga, nesretni događaji itd.) i oružani rizici i prijetnje (terorizam, sabotaža, građanski nemiri, ratovi itd.) kojima je izložena (F)BiH. U stalno mijenjajućim prijetnjama u kibernetičkom okruženju, (F)BiH treba da ima fleksibilnu i dinamičnu strategiju kibernetičke i sajber sigurnosti FBiH da bi mogla odgovoriti na nove globalne prijetnje. Ova Strategija treba osigurati sigurnost i otpornost infrastrukture i usluga (F)BiH. Praksa svih zemalja EU je da imaju strategiju kibernetičke sigurnosti pa ju, slijedeći svoj EU-put treba donijeti i (F)BiH da bi se odgovorilo na rizike koji imaju potencijal potkopati ekonomske i socijalne koristi kibernetičkog prostora. Ta strategija treba biti odgovor na rizike ali i osigurati partnerstvo javnog i privatnog sektora kao i zajedničko korištenje informacija. U sklopu suradnje s privatnim sektorom posebnu pažnju treba posvetiti operabilnosti informacijske tehnologije i na kompjuterima zasnovano funkcioniranje infrastrukture.⁴

Pojam sistem zaštite i spašavanja je termin koji se ustalio u međunarodnoj komunikaciji u nedavnoj prošlosti, pa je tako postepeno našao svoju upotrebu i u Bosni i Hercegovini. Ova oblast je bila znatno poznatija u našem regionu kao sistem opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Kako je ovaj termin napušten uz demokratske promjene koje su uslijedile, većina institucija koja djeluje u ovoj oblasti zadržala je u svojim nazivima samo pojam civilne zaštite. Pojam sistem zaštite i spašavanja nalazi svoju upotrebu u institucijama na državnom nivou koje su uspostavljene u cilju koordinacije rada postojećih entitetskih agencija civilne zaštite, odnosno izgradnje kompleksnog i sveobuhvatnog sistema zaštite i spašavanja (Centar za sigurnosne studije, 2010:5).

U Federaciji BiH svaki nivo vlasti ima ovlaštenja da donosi odgovarajuće propise, odnosno da uređuje pojedina pitanja u svim društvenim oblastima, pa i u oblasti zaštite i spašavanja. To je razlog zašto je organizacija sistema zaštite i spašavanja vrlo složena.

⁴ <https://fzzpr.gov.ba/bh/mjere/osigurati-zatitu-i-funkcioniranje-kritine-infrastrukture>, preuzeto 26.12.2021.



Izvor: https://static.klix.ba/media/images/vijesti/b_170314049.jpg?v=4

Sistem zaštite i spašavanja Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja oblik pripremanja i učešća struktura zaštite i spašavanja na prirodne i druge nesreće, kao i organiziranje, pripremanje i sudjelovanje operativnih snaga zaštite i spašavanja u prevenciji i otklanjanju posljedica izazvanih nekom nesrećom.

Lokalni nosioci prevencije, odgovora i oporavka od nesreća i katastrofa su u centru pažnje uz potrebnu koordinaciju sa višim nivoima vlasti. Sistem zaštite i spašavanja je interdisciplinaran i zahtijeva vrlo stručan i naučan pristup, implementaciju naučno-istraživačkih projekata kao i primjenu dosadašnjih iskustava u zaštiti od nesreća i katastrofa u zemlji, susjednim zemljama i široj regiji.

Procjenjivanje, planiranje i programiranje razvoja zaštite i spašavanja u FBiH funkcioniše kao dio strategije za smanjenje rizika od katastrofa, čija izrada je obaveza svih federalnih institucija koje imaju ulogu u zaštiti i spašavanju.

Kada govorimo o zaštiti i spašavanju u FBiH, možemo reci da se to zasniva na zakonskim odredbama, odnosno prema *zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća*.

Prema ovom zakonu zaštita i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća obuhvaća programiranje, planiranje, organiziranje, obučavanje i osposobljavanje, provedbu, nadzor i financiranje mjera i djelatnosti za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća s ciljem sprečavanja opasnosti, smanjenja broja nesreća i žrtava, te otklanjanja i ublažavanja štetnih djelovanja i posljedica prirodnih i drugih nesreća. Poslovi zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća su od općeg interesa za Federaciju Bosne i Hercegovine.

Institucije na nivou FBiH imaju dužnost da osiguraju izgradnju jedinstvene organizacije zaštite i spašavanja na teritoriji Federacije, sukladno zakonu i drugim propisima, planovima i drugim dokumentima kojima se uređuju pitanja organiziranja, razvitka, pripremanja i upotrebe snaga i sredstava namijenjenih za zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. Svi vidovi zaštite od prirodnih i drugih nesreća organiziraju se i provode sukladno načelima međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava o zaštiti ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, te preuzetim međunarodnim obvezama.⁵

Efikasnim organizovanjem i ostvarivanjem preventivnih mjera se ostvaruje procjenjivanje, planiranje i programiranje zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u FBiH. Pod tim preventivnim mjerama podrazumijevamo otkrivanje mogućih opasnosti te pokušati da se iste spriječe; obavještanje i davanje uputa javnosti; organiziranje FUCZ (opremanje, obučavanje i sl.); te nadzor o sprovođenju zakonom propisanih mjera o zaštiti i spašavanju.

Za sprovođenje navedenih mjera zadužena je FUCZ, koja je jedan od najbitnijih organizacija u sistemu zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. Sve preventivne mjere dužna je da provodi u okviru i sukladno zakonu i drugim propisima koji proizilaze iz njega.

Civilna zaštita i druge djelatnosti namijenjene za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća imaju humanitarne, nevojne i natpolitičke značajke i zasnivaju se na solidarnosti i uzajamnom pomaganju svih sudionika u zaštiti i spašavanju.

⁵ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, "Službene novine Federacije BiH"

Nadležna tijela Federacije putem nadležnih institucija Bosne i Hercegovine i izravno, sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine i Ustavu Federacije, ostvaruju međunarodnu suradnju radi provedbe zaštite od prirodnih i drugih nesreća, osobito zaključivanjem međunarodnih ugovora i izvješćivanjem drugih država o opasnostima i posljedicama prirodnih i drugih nesreća i, po potrebi, pružanjem ili traženjem pomoći u zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara na teritoriju Federacije.⁶

Vlada Federacije, u području zaštite i spašavanja:⁷

- donosi procjenu ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji;
- predlaže Federalni program;
- donosi Plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federalni plan);
- utvrđuje jedinstvenu metodologiju za procjenu šteta od prirodnih i drugih nesreća;
- razmatra stanje zaštite i spašavanja u Federaciji i donosi propise o ustrojavanju, pripremanju i djelovanju civilne zaštite u Federaciji;
- na prijedlog Federalnog stožera civilne zaštite, proglašava nastanak prirodne i druge nesreće u Federaciji;
- osigurava potrebna financijska sredstva u proračunu Federacije za financiranje potreba zaštite i spašavanja iz ovlasti Federacije;
- obavlja i druge poslove zaštite i spašavanja, sukladno zakonu i drugim propisima.

⁶ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, Član 8, ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03 i 22/06).

⁷Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, Član 24, ("Službene novine Federacije BiH", br. 39/03 i 22/06).

2. ULOGA CIVILNE ZAŠTITE U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH

Danas, kada postoji mogućnost za pojavom raznih prirodnih i drugih nesreća, civilna zaštita ima sve veću ulogu. Uspostavljanje sistema zaštite, danas je izuzetno složen i tim više, izuzetno značajan proces. Jedan od najprimarnijih, kako sigurnosnih tako i ekonomskih zadataka svakog društva je, nesumnjivo, organizacija države za odbranu od svih vidova nesreća. Zaštititi ljude i materijalna dobra od i njegovih posljedica kao i posljedica prirodnih i drugih nesreća je obaveza današnjeg društva koje, preuzimajući tu odgovornost, preuzima i spremnost za stvaranjem savremene organizacije civilne zaštite koja će, u veoma kratkom vremenu, na cjelokupnoj teritoriji, odgovoriti nastalim izazovima i zaštititi cjelokupno stanovništvo i sva materijalna dobra. Osigurati ljude i materijalna dobra od različitih vidova nesreće prvenstveno podrazumijeva uređen društveni sistem sigurnosti.



Izvor: <https://i.ytimg.com/vi/sukJj9GfsT8/maxresdefault.jpg>

Dujović (2006), navodi da je sistem sigurnosti dio društvenog sistema kojim se zadovoljavaju društveni i individualni interesi građana svake savremene demokratske države iz oblasti

međunarodnog subjektiviteta države, građanskih prava i sloboda i zaštita čovjeka i njegove okoline od svih oblika ugrožavanja.

Obučenos, odnosno stečene sposobnosti ljudi i pripremljenih materijalno-tehničkih sredstava koja su obezbjeđena prije same nesreće imaju direktnu ulogu u uspjehu intervencije Civilne zaštite.

Prva Uredba o Federalnom štabu civilne zaštite donesena je 31.08.2000. godine a stupila je na snagu osmog dana od dana objave u "Službenim novinama Federacije BiH".

Prioritet se takođe mora dati značajnijoj ulozi Federalnog štaba civilne zaštite, njihovim specijaliziranim jedinicama, finansiranju, opremanju i edukaciji. Pri tom svakako ne zaboraviti da prirodne i druge nesreće ne poznaju bilo kakve granice te svakako posvetiti posebnu pažnju saradnji sa zemljama regiona kao i politici EU u oblasti civilne zaštite.⁸

Civilna zaštita predstavlja jedan od najbitnijih segmenata sistema zaštite i spašavanja, njenu organizaciju vrši država preko svoje zakonodavne i izvršne vlasti.

Primjena različitih mjera i uključivanje velikog broja snaga i subjekata u zaštitu i spašavanje uslovljene su brojnim opasnostima, što zahtijeva dobro organiziranu strukturu civilne zaštite na izvršavanju svih složenih zadataka. Poznato je da je glavni zadatak civilne zaštite osigurati siguran život i rad društva provođenjem preventivnih i operativnih mjera, za tu svrhu neophodna je odgovarajuća organizacija bez koje nema uspješne i sigurne zaštite od svih vrsta opasnosti.

Nastanak prirodne ili druge nesreće na teritoriji Federacije BiH najčešće dovodi do proglašenja stanja prirodne ili druge nesreće od strane vlade Federacije BiH kojom se neminovno aktivira Federalni štab civilne zaštite. Funkcija Federalnog štaba civilne zaštite od tada je da rukovodi snagama i sredstvima civilne zaštite na teritoriji federacije BiH. Kako bi ostvario funkciju rukovođenja Federalni štab donosi naredbe, uputstva, instrukcije i druge akte u skladu sa zakonom.

Federalni štab civilne zaštite nalazi se na vrhu rukovodne strukture u Federaciji BiH i najznačajniji je unutar operativne strukture djelovanja. Posebno je značajna njegova uloga kada

⁸ Analiza "Politika EU u oblasti civilne zaštite", Dostupno na: www.msb.gov.ba, pristupljeno 18.12.2021.

je ugroženo stanovništvo i materijalna dobra u dva ili više kantona čime su ispunjeni uslovi za proglašenje stanja prirodne ili druge nesreće na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Rad Federalnog štaba civilne zaštite u principu je operativnog karaktera, i to nakon što se na teritoriji Federacija Bosne i Hercegovine proglasi stanje prirodne ili druge nesreće. Kako bi FŠCZ adekvatno ispunio sve svoje operativne zadatke, uslov jesu dobre pripreme u fazi prevencije. U strukturi Federalnog štaba civilne zaštite potrebno je da se nalaze stručnjaci iz različitih oblasti kako bi adekvatno pripremili načine provođenja mjera koje se odnose na sve tri faze (preventivna, faza spašavanja/operativna i faza otkaljanja posljedica) djelovanja.

U situaciji prirodne ili druge nesreće, kada niži nivoi (kantoni, općine i sl.) nisu u mogućnosti da odgovore na posljedice, uključuje se FŠCZ kao dio rukovodeće strukture, a sve u skladu sa Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

Huseinbašić (2006), navodi da značaj je rukovođenja snagama i sredstvima civilne zaštite u tome da osigura „plansko, stručno, organizirano, racionalno i ekonomično angažiranje snaga i sredstava na zaštiti i spašavanju ljudi, materijalnih, kulturnih i drugih dobara u katastrofama.

U upravljanju akcijama zaštite i spašavanja štabovi civilne zaštite obavljaju slijedeće poslove:

- odlučuju o upotrebi snaga i sredstava civilne zaštite na zaštiti i spašavanju ugroženih i nastradalih ljudi i materijalnih dobara i te snage raspoređuju na ona područja koja su ugrožena;
- naređuju provođenje odgovarajućih mjera zaštite i spašavanja i određuju snage i sredstva koje će provoditi te mjere;
- usmjeravaju, koordiniraju i upravljaju akcijama zaštite i spašavanja svih učesnika angažovanih na zaštiti i spašavanju na svome području;
- rješavaju sva pitanja koja se u toku provođenja aktivnosti na zaštiti i spašavanju pojave u vezi angažovanih snaga i sredstava civilne zaštite i provođenja mjera zaštite i spašavanja i samozaštite građana.⁹

⁹ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, „Službene novine FBiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10, član 108.

Prema Huseinbašić (2006), rad štaba FUCZ je timski i obuhvata:

- ✓ ocjenjivanje nastale situacije, procjenjivanje njenog daljeg razvoja i implikacija;
- ✓ dimenzioniranje potreba za aktiviranje potrebnih snaga i sredstava;
- ✓ izdavanje naredbe za aktiviranje (mobilizaciju) dijela ili svih snaga civilne zaštite sa pripadajućim materijalno- tehničkim sredstvima;
- ✓ izdavanje naredbe za aktiviranje organa i službi koji su dio sistema civilne zaštite;
- ✓ prihvatanje aktiviranih snaga i sredstava, izdavanje zadataka i upućivanje na ugroženo područje;
- ✓ praćenje razvoja situacije na terenu i po potrebi aktiviranje i uvođenje novih snaga;
- ✓ koordinacija i kontrola pripadnika civilne zaštite preko vođa timova, komandira jedinica, štabova nižeg nivoa i povjerenika civilne zaštite;
- ✓ praćenje situacije na terenu putem centara za osmatranje i obavještanje i izvršilaca na terenu;
- ✓ preko nadležnih organa traži angažovanje Oružanih snaga;
- ✓ predlaže pokretanje aktivnosti za dobijanje međunarodne pomoći.

2.1. Federalni operativni centar civilne zaštite

Federalni operativni centar civilne zaštite predstavlja organizacijski dio upravne i operativno stručne strukture Federalne uprave civilne zaštite. Osnovna djelatnost, uloga i zadaće ovog centra u sistemu zaštite i spašavanja utvrđeni su članovima 149. do 163. Zakonom o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH", broj: 39/03 i 22/06). Na temelju te zakonske podloge donešen je Pravilnik o organiziranju i funkcioniranju operativnih centara civilne zaštite ("Službene novine Federacije BiH", broj: 8/07). Pravilnikom o organiziranju i funkcioniranju operativnih centara u članku 12. utvrđena je nadležnost Federalnog operativnog centra civilne zaštite kroz vršenje slijedećih poslova, i to:

- vrši prikupljanje, obradu i distribuciju podataka o svim oblicima opasnosti od prirodnih i drugih nesreća na području Federacije, za potrebe nadležnih tijela Federacije;
- prenosi naredbe Federalnog stožera civilne zaštite u vrijeme kada taj stožer rukovodi akcijama zaštite i spašavanja;
- prima, priprema i šalje izvješća o poduzetim mjerama i drugim aktivnostima ovlaštenim tijelima Federacije u tijeku provođenja aktivnosti na zaštiti i spašavanju;
- ostvaruje stalni kontakt sa kantonalnim operativnim centrima, a po potrebi i sa općinskim operativnim centrima u vezi prikupljanja odgovarajućih podataka i međusobne razmjene podataka od značaja za Federaciju, odnosno kanton ili općinu;
- prenosi saopštenja javnim medijima o podacima koji se odnose na prirodne i druge nesreće sa kojima raspolaže;
- pruža odgovarajuću stručnu pomoć kantonalnim i općinskim operativnim centrima CZ koja se odnosi na organiziranje i funkcioniranje tih centara;
- organizira vršenje poslova na povezivanju Federalnog centra sa davateljima informacija od značaja za Federaciju i ostvaruje stalnu suradnju sa imateljima sustava veza koji su od značaja za rad Centra i sa odgovarajućim operativnim centrima Oružanih snaga BiH i tijela unutarnjih poslova;
- učestvuje u vršenju inspekcijskog nadzora nad organizacijom i radom kantonalnih i općinskih operativnih centara CZ i provođenje obuke pripadnika tih centara;
- ostvaruje suradnju sa odgovarajućim tijelom Republike Srpske i Distrikta Brčko BiH u pogledu međusobne razmjene podataka od značaja za zaštitu i spašavanje, a po nalogu ravnatelja Federalne uprave ili zahtjeva državnih tijela Bosne i Hercegovine vrše i razmjenu tih podataka sa nadležnim tijelima susjednih država;
- vrši i sve druge poslove koji se odnose na prikupljanje, obradu i distribuciju podataka i informacija o svim vidovima prirodnih i drugih nesreća na području Federacije, kao i drugih poslova koji se zakonom i drugim propisima stave u nadležnost Federalnog operativnog centra CZ.

Federalna uprava civilne u svome organizacijskom sastavu ima i Federalni operativni centar civilne zaštite, skraćeno FOC CZ. Osnovna funkcija ovoga centra jeste osiguranje informacijsko

komunikacijske potpore upravljanju akcijama zaštite i spašavanja. FOC CZ je u procesu faznog razvoja od popune kadrovima do popunjavanja nedostajecim komponentama informatičke i komunikacijske opreme. Sa stajališta osnovne namjene i zadaća FOC CZ može se konstatirati da je postojeće stanje kadrovske popunjenosti, osposobljenosti i opremljenosti opremom i sredstvima u cjelini nezadovoljavajuće. Takvo stanje ne omogućuje podizanje operativnosti Federalnog štaba civilne zaštite na višu razinu u procesu upravljanja akcijama zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara, u uvjetima djelovanja prirodne i druge nesreće u kojima su radikalno narušeni ili onemogućeni kapaciteti veza postojećih javnih mreža ili operatora.¹⁰

2.2. Jedinice specijalizirane namjene Federalne uprave Civilne zaštite

Jedinice civilne zaštite specijalizirane namjene su jedan od organizacijskih oblika civilne zaštite koji su utvrđeni u članu 40. Zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.¹¹

Jedinice civilne zaštite specijalizirane namjene se obrazuju u skladu sa procjenama ugroženosti od prirodnih i drugih nesreća na nivou općine, kantona i Federacije BiH o čemu odluku donose: za nivo općine - općinski načelnik, za nivo kantona - vlada kantona i za nivou Federacije BiH - Vlada Federacije BiH.

Ove jedinice su namjenjene za izvođenje složenih spasilačkih intervencija koje zahtijevaju brzu i efikasnu akciju spašavanja ljudi i materijalnih dobara na području Federacije BiH

Cilj formiranja specijaliziranih jedinica civilne zaštite je da se obrazuju se za izvršenje kompleksnih zadataka zaštite i spašavanja. Stoga je bitno da pripadnici ovih jedinica imaju odgovarajuća stručna znanja i raspolagažu sa odgovarajućim tehničkim sredstvima i opremom. Ove jedinice su namijenjene za obavljanje poslova iz svoje specijalnosti u fazi spašavanja i fazi otklanjanja posljedica nastalih prirodnom ili drugom nesrećom.

Na nivou Federacije BiH , neke od specijaliziranih jedinica civilne zaštite su

¹⁰ Plan zaštite i spašavanja prirodnih i drugih nesreća Federacije Bosne i Hercegovine, 2008., Sarajevo

¹¹ Sl. novine Federacije BiH“, br. 39/03 i 22/06

- jedinica za potrage i spašavanje u nepristupačnim terenima,
- jedinica za potrage i spašavanje iz ruševina,
- jedinica za spašavanje na vodi i pod vodoom,
- mješovita jedinica za različite zadatke zaštite i spašavanja

Zajedničko za sve gore navedene jedinice je to da se finansiraju iz redovnih budžetskih sredstava FUCZ, sredstava koja se ostvaruju po članu 180. Zakona o zaštiti i spašavanju, donacije, posebna sredstva Vlade FBiH odobrena u situaciji prirodne nesreće, pomoći i donacije iz RS-a, Distrikta Brčko i međunarodne zajednice.

2.2.1. Specijalizirana jedinica za potrage i spašavanje u nepristupačnim terenima

Ova jedinica obavlja sve propisane pripreme u cilju sopstvenog pripremanja i oposobljavanja za djelovanje u situacijama kada se za to ukaže potreba. Pripreme ove jedinice podrazumijevaju utvrđivanje lične i materijalne formacije jedinice, popuna jedinice sa odgovarajućim kadrovima, donošenje i provođenje programa osnovne i dopunske obuke i vježbi, planiranje i sprovođenje samostalnih i združenih vježbi, nabavka potrebnih materijalnih tehničkih sredstava i opreme.

Zadaci ove jedinice su da spašava ljude u planinama i drugim nepristupačnim područjima, uz upotrebu odgovarajuće specijalne tehničke opreme za pronalaženje i spašavanje, te da vrši potrage za izgubljenim osobama u planinama i drugim nepristupačnim područjima. Također, spašava ljude u nesrećama u slučaju loših vremenskih uvjeta uz primjenu posebnih stručnih znanja i tehničke opreme za spašavanje, kao i sa visina i visokih objekata u slučaju potresa, prirodnih nepogoda i drugih nesreća na nepristupačnim prostorima.

2.2.2. Specijalizirana jedinica za potrage i spašavanje iz ruševina

Jedinica obavlja sve propisane pripreme u cilju sopstvenog pripremanja i oposobljavanja za djelovanje u situacijama kada se ukaže potreba za njihovim angažovanjem na području FBiH, ali i na cijeloj teritoriji BiH. Aktivnosti ove jedinice se ogledaju u tome da otkrivaju, pronalaze i spašavaju ljude zatrpane u ruševinama, spašavaju ugrožene i nastradale ljude iz oštećenih objekata, korištenjem odgovarajućih tehničkih sredstava i pasa tragača, vrši raščišćavanje

ruševina, te vozilima sa kojima raspolaže pomaže drugim snagama zaštite i spašavanja u transportu ljudi i roba i drugih tereta. Također prema naredbi FUCZ moguće ju je angažovati i na drugim poslovima vezanim za zaštitu i spašavanje. U fazi otklanjanja posljedica ova jedinica pruža pomoć drugim snagama zaštite koje nastavljaju vršenje poslova otklanjanja posljedica prirodne i druge nesreće, vrši poslove zbrinjavanja, evakuacije, sanacije i slično.

2.2.3. Specijalizirana jedinica za spašavanje na vodi i pod vodom

Aktivnosti ove jedinice u sistemu zaštite i spašavanja su da spašava ljude i materijalna dobra na rijekama, jezerima i moru i poplavljenim područjima, evakuiše ljude iz ugroženih odnosno poplavljenih područja, spašava ugrožene iz jezera, rijeka, i drugih mjesta koji su ugroženi vodom (kao što su bunari i sl.), pronalazi i vadi utopljenike iz jezera, rijeka, te da pruža ispomoć drugim snagama zaštite i spašavanja u prijevozu ljudi i roba preko vodenih površina od njihovog odredišta. Također, pruža pomoć drugim snagama zaštite i spašavanja koje nastavljaju vršenje poslova otklanjanja posljedica prirodne i druge nesreće, poslove zbrinjavanja, evakuacije, sanacije i drugog.

2.2.4. Specijalizirana jedinica za različite zadatke zaštite i spašavanja (vatrogasci, demineri, policija)

S obzirom na kompleksnost aktivnosti koje obavljaju, ove jedinice potrebno je da imaju dobar sistem donošenja i provođenja programa obuke, planiranja i sprovođenja vježbi, te da nabave adekvatnu opremu i materijale koji su potrebni za njeno funkcionisanje u toku spašavanja i zaštite ljudi i materijalnih dobara.

Ova jedinica učestvuje u akcijama gašenja požara na otvorenom prostoru, pruža prvu medicinsku pomoć, spašava ljude i materijalna dobra u većim prometnim nesrećama, spašava ljude i materijalna dobara na vodi (poplave), vrši evakuaciju ljudi ugroženih i nastradalih od prirodne ili druge nesreće, pruža podršku na uklanjanju ruševina nastalih od srušenih ili oštećenih objekata i raznih nanosa na putevima prouzročenih snijegom, kišom, klizištima i slično, vrši poslove uklanjanja mina i NUS-a kada je to uvjet za pružanje pomoći ugroženom stanovništvu i preduzimanju drugih mjera zaštite i spašavanja, vrši i druge poslove zaštite i spašavanja za koje je osposobljena i obučena prema nalogima FUCZ.

3. ULOGA POLICIJE U SISTEMU ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH

Policija u FBiH je dio MUP-a (Ministarstvo unutrašnjih poslova) FBiH. Osnovni zadatak policije je da štiti živote ljudi i njihova prava, slobode i imovinu, ali i podržava vladavinu prava. Policija o okviru svoga djeovanja ima dužnost da, kako u redovnim tako i u vanrednim okolnostima, obavlja policijske poslove u skladu sa načelima i standardima policijskog rada – zakonito, profesionalno, srazmjerno, politički neutralno, pri čemu su potrebe i prava građana uvijek na prvom mjestu. Nema dileme da je postojojanje i uloga policije u zaštiti i spašavanju izuzetno važno.



Izvor: https://static.jutarnji.hr/images/slike/2021/12/10/k_23019899_640.jpg

Postupanje policije u vandrednim situacijama izazvanim prirodnim ili nekim drugim pojavama, možemo podijeliti na uobičajene poslove i zadatke, te specifične poslove i zadatke koji su uzrokovani nastalim okolnostima. Osvrćući se na ulogu policije, možemo reci da postoje zadaci koje će policija preduzimati bez obzira o kojoj katastrofi je riječ, da li prirodnoj ili katastrofi koju je izazvao čovjek, kao i o činjenici da li je proglašena vanredna situacija ili ne. Tu prije svega podrazumijevamo poslove koji proizilaze iz osnovne nadležnosti policije. Tu spadaju poslovi koji se odnose na održavanje zadovoljavajućeg stepena sigurnosti, regulisanje saobraćaja kao i poslovi suzbijanja kriminala. Moramo naglasiti da se u slučajevima vanrednih situacija policijski poslovi odvijaju u većem intenzitetu (npr. stalno dežurstvo policijskih patrola u vrijeme zabrane kretanja za vrijeme COVID-19 i slično). Također, veoma je bitno organizovati i koordinirati rad i upućivanje policijskih službenika i dodatnih sredstava (materijalnih i tehničkih) u ugrožena područja od strane onih organizacionih jedinica koje nisu pogođene nekom katastrofom.

Jedan od najbitnijih poslova policije u vanrednim situacijama jeste koordinacija rada drugih organa i organizacija uključenih u zaštitu i spašavanje. Također, svaka nesreća, bila prirodna ili čovjekom izazvana, ima svoje specifične situacije kojima se policijska tijela koja učestvuju u zaštiti i spašavanju moraju prilagoditi. Zbog toga je bitno da policijska tijela razumiju svaki individualan slučaj, odnosno uzroke i faktore, te da svakom procesu zaštite i spašavanja pristupe individualno u skladu sa specifičnostima i osmisle strategiju prevencije sa ciljem da spriječe veće posljedice po ljude i njihova materijalna dobra. Također, u tim situacijama policija će poduzimati poslove koji nisu u domenu njihovog djelovanja (npr. humanitarno djelovanje). Policija, odnosno policijska tijela dužna su, za vrijeme zaštite i spašavanja od određene nesreće, preduzimati čitav niz hitnih mjera koje će biti neophodne za otklanjanje veće opasnosti za ljude i imovinu (npr. zabrana prilaska objektima koji se nalaze na klizištu). Pored toga, zaduženi su za preduzimanje specifičnih mjera koje drugi nadležni organi ne mogu preduzimati (kao što su obilježavanje mjesta nesreće, identifikacija žrtava i sl.).

Najvažnije aktivnosti policije u procesu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja odnose se na pružanje prve pomoći žrtvama, sprečavanje daljeg širenja štetnih posljedica, regulisanje kretanja ljudi i vozila pogođenom području, te omogućavanje nesmetanog rada drugim spasilačkim službama koje su uključene u proces zaštite i spašavanja.

Također, policija ima važnu ulogu u preventivnoj i u savjetodavnoj ulozi koja je prije svega usmjerena prema građanima.

Možemo reći da je nesporno da uloga policije u stanjima prirodne ili druge nesreće prevazilazi okvire zakonom propisanih nadležnosti, odnosno da je potreba za agažovanjem policijskih tijela daleko veća od njenih ingerencija, a vrlo često i njenih mogućnosti.

4. PROCJENJIVANJE, PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA U FBiH

Svaka društvena zajednica, pa tako i FBiH se susreće s prijetnjama, rizicima i nesrećama koje predstavljaju rizik jer mogu izazvati velike posljedice (ljudske žrtve, materijalna oštećenja, ekonomske posljedice i sl.).

Zbog toga je veoma važno, tačnije nužno, raditi na razvijanju vlastitih snaga i sposobnosti u cilju njihovog sprečavanja, zaštite, ublažavanja, reagiranja na njih i oporavljanja od njih. Kako bi se ovo uradila, potrebno je donijeti i formirati adekvatne strategije i planove koji se odnose na efikasno upravljanje prirodnim i drugim nesrećama.



Izvor: <https://storage.bljesak.info/image/394488/1280x880/2021-11-gss-sarajevo-poplave-04.jpg>

Razvoj strateških ciljeva zaštite i spašavanja formira se i razrađuje pomoću konkretnog djelovanja kroz programe koji se odnose na efikasnu zaštitu i spašavanje ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. U realizaciju ovih ciljeva, kroz dio svojih nadležnosti i zaduženja, uključuju sve strukture koji su nosioci sistema zaštite i spašavanja, kao što su organi

uprave FBiH, općine, mjesne zajednice, štabovi, službe i povjerenici civilne zaštite, pravna i fizička lica.

Postojanje Okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju, odnosno postojanje zakona institucija i organa Bosne i Hercegovine koje su obuhvaćene ovim Programom razvoja, shodno njihovoj nadležnosti u zaštiti i spašavanju kao i podzakonskih akata i niza značajnih dokumenata koji iz njih proizlaze a uređuju pojedine segmente u ovoj oblasti predstavlja polaznu osnovu za realizaciju zacrtanih strateških ciljeva i programa.

Procjenjivanje, programiranje i planiranje razvoja zaštite i planiranja FBiH proizlazi iz okvirnog zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini, zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine i propisa Evropske unije i međunarodnih okvira Ujedinjenih nacija iz oblasti zaštite i spašavanja. Prioritet ovih zakona i propisa odnosi se na unapređenje sigurnosnog sektora sa aspekta odgovornosti i efikasnosti u povećanja sigurnosti građana i imovine.¹²

Procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja u FBiH se izrađuje na osnovu procjene ugroženosti od prirodnih ili drugih nesreća i bitno je da sadrži smjernice za koncipiranje programa razvoja sistema zaštite i spašavanja.

Prema članu 169. Zakona o zaštiti i spašavanju FBiH, zaštita i spašavanje zasniva se na:

- (1) Federalnim programom određuju se politika i strategija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, u kojima se definišu konkretni programi, projekti i inicijative usaglašene s utvrđenom politikom i strateškim pravcima razvoja zaštite i spašavanja.
- (2) Federalnim programom osigurava se neprekidan proces razvoja cjelovitog i jedinstvenog sistema zaštite i spašavanja na području Federacije.
- (3) Federalni program, pored elemenata iz stava 1. ovog člana, sadrži:
 - 1) zaključke iz Procjene ugroženosti Federacije;

¹² Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, čl. 26. („Službene novine Federacije BiH“,

- 2) podatke o stanju organiziranosti civilne zaštite i dostignutom stepenu zaštite i spašavanja od pojedinih prirodnih i drugih nesreća;
- 3) preventivne mjere zaštite i spašavanja koje će se provoditi;
- 4) osnovne ciljeve, zadatke i način ostvarivanja zaštite i spašavanja, sa smjernicama za organiziranje snaga i sredstava civilne zaštite, odnosno snaga zaštite i spašavanja;
- 5) osnove za izradu programa obučavanja i osposobljavanja u zaštiti i spašavanju;
- 6) smjernice za istraživačku i razvojnu djelatnost od značaja za zaštitu i spašavanje;
- 7) zadatke i način realizacije zadataka utvrđenih u Programu razvoja zaštite i spašavanja Bosne i Hercegovine;
- 8) pregled očekivanih troškova, sa izvorima financiranja

4) Program, iz stava 1. ovog člana, donosi se za period od najmanje pet godina.¹³

Pod pojmom *analiza sistema zaštite i spašavanja u FBiH* podrazumjevamo analizu postojećeg stanja, analizu okruženja te analizu mogućnosti realizacije utvrđenih strateških ciljeva sa akcentom na djelovanje institucija i organa FBiH.

Postoje tri temeljna uvjerenja na kojima treba da se zasniva procjenjivanje, planiranje i programiranje razvoja zaštite i spašavanja.

Prvo u nizu je da oni koji su pogođeni katastrofom ili sukobima imaju pravo na život s dostojanstvom, pa tako i pravo na pomoć. *Drugo* je da treba poduzeti sve moguće korake kako bi se ublažila ljudska patnja koja proizlazi iz katastrofa ili sukoba. Na kraju, *posljednje u nizu* dolazi nam potreba za rodno odgovornim pristupom svim politikama i aktivnostima jer ljudi u slučaju prirodnih ili drugih nesreća predstavljaju posebno ranjivu kategoriju.

Planiranje razvoja sistema zaštite i spašavanja i zaštite od prirodnih i drugih nesreća za upravljanje rizikom i razvijanje postojećih i izgradnju novih kapaciteta za postizanje pripravnosti u odgovoru na katastrofu je izvodljiv i isplativ način da se osigura organizovanje i funkcionisanje preventivne zaštite, kao i efikasno suprostanavljanje protiv katastrofa u uslovima kada dođe do nje u nekom području. Procjenjivanjem, planiranjem i programiranjem sistema zaštite i spašavanja u FBiH uspostavlja se međuresorna saradnja nosilaca planiranja, veza između različitih stručnih

¹³ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, "Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10.

profesionalnih i dobrovoljnih grupa i ukazuje na elemente njihovog zakonskog i funkcionalnog djelovanja kako bi se utvrdio pravac i smjer djelovanja za upravljanje rizikom i izgradnju postojećih i novih kapaciteta pripravnosti društvene zajednice u odgovoru na moguće nesreće, odnosno katastrofe.

Cilj procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja je da se stvori sistem koji će na efikasan način smanjivati rizik od katastrofa i pomoći u postizanju uspješnog, tačnije efikasnog odgovora na katastrofu.

Najbitnija stavka na koju se treba fokusirati je na spašavanje života, u prvom redu treba obratiti pažnju na djecu i ranjive kategorije društva (stari i iznemogli, osobe sa invaliditetom), te ostvarivanje mjera oporavka i održanje kontinuiteta efikasnog upravljanja katastrofom. Cilj ovih koraka je unapređenja stepena pripremljenosti za odgovor na eventualne buduće prirodne i druge nesreće. Ovo zahtijeva jedan veoma interdisciplinaran i vrlo stručan pristup, kao i korištenje naučno istraživačkih projekata kao i primjenu dosadašnjih iskustava u zaštiti i spašavanju od prirodnih ili drugih nesreća u zemlji, susjednim zemljama i široj regiji.

Postavljanjem plana procjenjivanja, planiranja i programiranja sistema zaštite i spašavanja, omogućuje se godišnje planiranje, izrada planova zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća na osnovu odgovarajućih podataka iz procjene ugroženosti, nadzora i odgovornost nad provođenjem i kontinuirana nadgradnja trenutnih postojećih rješenja, te i izgradnja potrebnih ljudskih, materijalno - tehničkih i drugih kapaciteta u odgovoru na katastrofe.

Uspostavaom adekvatnog sistema zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u FBiH kao nagradu dobijamo poboljšanje, posebno, transportne i zemljišne infrastrukture, tehničkih i ljudskih kapaciteta, te uspostavu efikasnog sistema koordinacije na svim nivoima vlasti u FBiH. Sve navedeno se radi u cilju osiguranja većeg stepena pripravnosti i mogućnosti brzog i efektivnog odgovora za potrebe spašavanja, sanacije i obnove pogođenog područja.

Prilikom uspostavljanja sistema procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja, nivo stručnosti u razumijevanju i upravljanju rizicima od prirodnih i drugih nesreća treba biti na veoma napredan, te je od velike važnosti da se ulaže u razvoj i implementaciju preventivnih mjera ublažavanja ovih rizika.

Preventivne mjere podrazumijevaju izradu procjene ugroženosti FBiH od mogućih nesreća sa sveobuhvatnim mapama koje se odnose na rizična područja. Također jedna od bitnijih preventivnih mjera je izrada okvira za planiranje hitnog odgovora na prirodne i druge nesreće, uključujući mapiranje sigurnih zona što podrazumijeva lokacije koje nisu izložene nesrećama kao i mogućnost postavljanja skloništa. Od velike važnosti u sistemu zaštite i spašavanja je izrada plana evakuacije, te definisanje mjera pomoći ugroženim osobama i upravljanja ugroženom imovinom.

Prilikom planiranja, potrebno je formirati detaljnu razradu prostornih planova ranjivih područja, informisanje i podizanje svijesti stanovništva o značaju preventivnih mjera upravljanja rizicima u sistemu zaštite i spašavanja. Formiranje i implementacija efikasnih strategija su od velike važnosti za smanjenje rizika od katastrofa na lokalnom, odnosno općinskom nivou. Za ove strategije bitno je da budu sukladne sa strategijama koje su donešene na nivou FBiH.

Efikasna pripravnost i spremnost za djelovanje u uslovima prirodnih i drugih nesreća ovisi od pravilnog procjenjivanja opasnosti nastanka i djelovanja prirodnih i drugih nesreća na određenom području, procjene potreba i mogućnosti za provođenjem određenih mjera zaštite i spašavanja, procjene snaga i sredstava neophodnih za brzo djelovanje u datim okolnostima (planovi, snage, oprema, komunikacija, koordinacija, pomoć i sl.), s tim da je vrlo važno obezbijediti obučenost i uvježbanost snaga za brzo djelovanje u konkretnim situacijama.¹⁴

Cilj procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara u FBiH je da se postigne spremnost na brz i adekvatan odgovor na izazove i opasnosti koje su rezultat djelovanja nekih nepogoda, odnosno nesreća. Rezultat efikasnog djelovanja na prirodne i druge nesreće je manji broj stradalih, smanjeni materijalni gubici, te pozitivan psihološki uticaj na osobe koje su pogođene katastrofom. Također, efikasnim djelovanjem se brže normalizuju uslovi za život na pogođenom području.

Ono što karakteriše efikasnu pripravnost jesu takozvane interventne mjere. To su mjere koje se preduzimaju neposredno prije nastanka prirodne i druge nesreće, tj. odmah nakon uzbunjivanja sistema zaštite i spašavanja na prirodnu ili drugu nesreću, ili neposredno nakon udara prirodne i

¹⁴ Plan zaštite od prirodnih i drugih nesreća općine Stari Grad Sarajevo, 2020., Sarajevo

druge nesreće, te se usmjeravaju na zaštitu i spašavanje ljudi i životinja i zaštitu i spašavanje materijalnih dobara od štetnog djelovanja prirodnih i drugih nesreća (npr. evukacija ljudi, formiranje brana i slično).¹⁵

Iz dosadašnjih kriznih situacija koje su se desile zbog prirodnih katastrofa u FBiH, vidjeli smo da se mjere spašavanja i zaštite provode u veoma teškim i složenim uslovima, da je njihovo provođenje otežano, ili čak onemogućeno. Također, vidjeli smo da u sistemskom odgovoru na prirodne i druge nesreće pokazuju da se u više oblasti preventivnog i operativnog djelovanja radi zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara javljaju ozbiljni problemi, te je potrebno omogućiti veoma dobru obuku kako bi spremnost struktura koje ih izvršava bila na potrebnom nivou.

Sistem realizacije procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja treba odrediti i posložiti prema prioritetima koji će biti određeni vremenskim rokovima, te je od izuzetne važnosti da budu oslonjeni jedan na drugi.

Uzimajući u obzir da procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara čini niz međusobno ovisnih i integriranih faktora (ljudskih, materijalno-finansijskih, organizacionih i drugih) kao imperativ se postavlja potreba da se zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara planira i provodi kroz sve projekte i planove redovnih službi, preduzeća, mjesnih zajednica i drugih, a da se potrebe i zahtjevi za provođenjem mjera zaštite i spašavanja koji nisu obuhvaćeni tim planovima obuhvate posebnim planovima i projektima civilne zaštite ili drugih službi. Razvojem sistema zaštite i spašavanja treba predvidjeti efikasne mjere koje će blagovremeno spriječiti provođenje projekata, planova i akcija pravnih i fizičkih lica, čijim provođenjem bi mogle nastati opasnosti ili štete po ljude i materijalna dobra i koje će omogućiti zakonito sankcionisanje počinitelaca, odnosno otklanjanje opasnosti i namirenje štete.¹⁶

Zadaci procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja temelje se na ciljevima i interesima društvene zajednice. Pomoću njih konkretizujemo zadatke i ciljeve sistema zaštite i spašavanja na strategijskom, operativnom i taktičkom nivou kroz njihovo ostvarivanje u opštem,

¹⁵ Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u FBiH od 2018-2025. godine, 2018., Sarajevo

¹⁶ Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća općine Zavidovići, 2016., Zavidovići.

posebnom i pojedinačnom smislu. Zadatke procjenjvanja, planiranja i programiranje zaštite i spašavanja treba da formulišemo u vrijeme mira i neposredne opasnosti, a implementujemo ih za vrijeme nesreće i otklanjanja posljedica iste.

Kao integralni dio procjenjvanja, planiranja i programirana zaštite i spašavanja u FBiH podrazumijevamo definisanje i postavljanje zadataka. Razlog tome je što u ovom segmentu nalazimo snažnu međuzavisnost i uslovnjenost istih. Strukture kojima pripada ovaj poslovni proces, trebaju biti vrhunski stručnjaci iz oblasti za koju se definišu zadaci zaštite i spašavanja. U toku formulisanja zadataka neophodno je se koristi dosadašnjim istraživanjima, tačnije rezultata provedenih analiza, te organizovati nova različita istraživanja. Oragnizovanje novih istraživanja je potrebno jer postoji mogućnost promjene u nekim područjima, te ćemo pomoću ovih rezultata napraviti daljnje planove i zadatke zaštite i spašavanja na nivou FBiH. Svi operativni zadaci zaštite i spašavanja na nivou FBiH usaglašavaju se na nivou kantona i gradova, te na nivou opština.

Programom razvoja trebaju se utvrditi preventivne i operativne mjere koje treba provoditi prije nastanka, u toku i nakon prirodne nesreće, što će biti osnov za izradu novih planova zaštite u Federaciji BiH. Ovim dokumentom uređuju se ciljevi i namjena, planiranje, organizovanje, izvođenje i provjeravanje stepena obučenosti i osposobljenosti za zaštitu i spašavanje, kao i materijalno-tehničko i finansijsko osiguravanje procesa izvođenja obuke i osposobljavanja struktura zaštite i spašavanja.

Trenutno stanje u oblasti planiranja (obučavanja i osposobljavanja) zaštite i spašavanja u FBiH je po ad-hoc sistemu, odnosno prema trenutnim procjenama i potrebama za obučavanjem i osposobljavanjem samo nekih od struktura ovog sistema, koja se odvija u organizaciji Federalne uprave civilne zaštite, Ministarstva sigurnosti BiH ili upućivanje pojedinih predstavnika na obuku i stručno usavršavanje koju po određenim pitanjima organiziraju domaće ili inostrane vladine i nevladine organizacije.

4.1. Programiranje zaštite i spašavanja

Programiranje zaštite i spašavanja vrši se u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju i navedenim podzakonskim propisima donešenim na osnovu ovog zakona. Na osnovu usvojenog Programa razvoja Federalna uprava civilne zaštite priprema godišnje i operativne planove obuke i osposobljavanja svih struktura u sistemu zaštite i spašavanja. Programi i planovi obuke i osposobljavanja za zaštitu i spašavanje pripremaju se i u skladu sa odgovarajućom metodologijom za izradu obrazovnih programa Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, a uvažavajući najnovije trendove u obrazovanju odraslih.

Dosadašnja praksa procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH uvažavala je trenutne procjene i na osnovu njih organizovana je obuka instruktora za obuku u zaštiti i spašavanju s ciljem jačanja kadrovske baze za obuku u kantonima; te obuka članova Federalnog i kantonalnih štabova civilne zaštite, te obuka članova drugih organizacija koji imaju ulogu u sistemu zaštite i spašavanja.

4.2. Planiranje zaštite i spašavanja

Federalna uprava civilne zaštite donosi godišnje planove i programe izvođenja obuke i osposobljavanja po mjerama zaštite i spašavanja na osnovu kojih će se pripremiti i realizovati operativni planovi obuke i vježbi, uvažavajući elemente navedene u Programu razvoja, utvrđene kao obaveza provođenja u politici razvoja, strateškim pravcima sa akcijskim planovima i zaključcima iz Procjene ugroženosti. Pored navedenog, Federalna uprava civilne zaštite propisat će programe uvodnog, osnovnog i dopunskog osposobljavanja svih pripadnika u zaštiti i spašavanju, prema specijalnostima. U saradnji sa nevladinim organizacijama, privrednim društvima, udruženjima i drugim organizacijama propisuje uvodno i dopunsko osposobljavanje službi i drugih operativnih sastava, koje po ugovoru s nadležnim organima osnivaju ove organizacije, a od značaja su za zaštitu i spašavanje.¹⁷

¹⁷ Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u FBiH od 2018-2025. godine, 2018., Sarajevo

Potrebna finansijska sredstva za planiranje, odnosno za obučavanje i osposobljavanje kadrova za zaštitu i spašavanje, osiguravaju se iz javnog i privatnog sektora. Najveća sredstva obezbjeđuju Federacija BiH, kantoni, udruženja i druge nevladine organizacije, privredna društva i druge organizacije. Bitno je naglasiti da svaki od navedenih subjekata planira i osigurava sredstva prvenstveno za obuku onih jedinica i službi čiji su osnivači.

Federacija BiH osigurava finansijska sredstva za realiziranje programa obučavanja i osposobljavanja za sve strukture u sistemu zaštite i spašavanja koje su od značaja za FBiH. Također FBiH finansira, iz budžeta, obuku predavača za realizovanje planova obučavanja i osposobljavanja iz nadležnosti kantona kao i vježbe na federalnom nivou. Finansiranje se vrši na osnovu čl. od 180. do 182. Zakona o zaštiti i spašavanju.

Kantoni osiguravaju finansijska sredstva za obučavanje i osposobljavanje i vježbe struktura zaštite i spašavanja od značaja za kanton, kao i predavače za izvođenje obuke za strukture zaštite i spašavanja sa svog područja. Finansiranje se vrši iz budžeta, a na osnovu člana 183. Zakona o zaštiti i spašavanju.

Općine, odnosno gradovi osiguravaju finansijska sredstva za obučavanje i vježbe svojih struktura zaštite i spašavanja iz budžeta i u skladu sa članom 184. Zakona o zaštiti i spašavanju.

4.3. Ciljevi i interesi procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja

Mogućnost sigurnijeg života ljudi omogućavamo postavljanjem ciljeva i interesa procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja. Ovi ciljevi i interesi značaj pronalaze u osiguravanju mirnog i uspješnog razvoja društvene zajednice.

Ciljevi procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja podijeljeni su u tri nivoa, i to na strategijski, operativni i taktički. Nakon uspostavljanja ovih ciljeva, za svaki od njih se definišu opšti, posebni i pojedinačni ciljevi. Ono što je veoma bitno jeste da organi programiranja zaštite i spašavanja na svim nivoima društvenog organizovanja moraju voditi

računa o pravovremenom i realnom utvrđivanju programskih ciljeva kao i njihovo međusobno koordiniranje sa tokovima planiranja zaštite i spašavanja.

Postavljanjem strategijskih ciljeva u sistemu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja treba da se se usmjeri cjelina razvojnih aktivnosti i jedinstveni elementi zaštite i spašavanja na nivou FBiH. Nakon što se ovi ciljevi uvrste u dokument o zaštiti i spašavanju u FBiH, oni postaju obavezni za sve strukture, odnosno institucije koje sudjeluju u sistemu zaštite i spašavanja na nivou FBiH.

Opštim ciljevima se utvrđuje organizacija i funkcionisanje svih elemenata zaštite i spašavanja, pripremanje i provjeravanje funkcionalnosti čitavog sistema zaštite i spašavanja, te se definiše saradnja sa drugim institucijama na regionalnom i svjetskom nivou.

Posebnim ciljevima se usmjerava način pripremanja i osposobljavanja sistema zaštite i spašavanja i njegovih elemenata u slučaju potrebe za preventivno djelovanje u zaštiti ljudi i njihovih materijalnih vrijednosti, te angažovanje ljudi i resursa u toku spašavanja i otklanjanja posljedica koje su rezultat neke nepogode. Također ovim ciljevima se uspostavlja sistem školovanja i edukacije kadra potrebnog za zaštitu i spašavanje na nivou FBiH.

Ono što možemo reći jeste da se sva tri nivoa ciljeva procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja baziraju na jedinstvenim društvenim interesima za mirnim i sigurnim životom i okolišom. Također ciljevima se omogućava pripravnost na reagovanje i preventivno osiguravanje ljudi i materijalnih dobara u slučaju neke nepogode ili nesreće.

4.4. Karakteristike procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja

Kako navodi autor Dujović J. (2009), (prema Stojanović, 1988.), karakteristike procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja moguće je podijeliti na jedinstvenost, opšte-društvenu prihvatljivost, funkcionalnost, efikasnost, racionalnost i elastičnost.

1. Jedinstvenost procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja svoju osnovu nalazi u nastojanju demokratski organizovanog društva da jedinstvenim i organizovanim

mjerama, ciljevima i zadacima ugrađenim u jedinstvene programe i planove zaštite i spašavanja osigura efikasan i funkcionalan sistem na svim nivoima društvenog organizovanja.

2. *Opšte-društvena prihvatljivost* procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH nastaje iz opredjeljenja demokratskog društva da saglasno međunarodnim standardima osigura miran i siguran prosperitetan razvoj građanima na području FBiH. Ovim podrazumijevamo usklađivanje svih razvojnih planova društvene zajednice. Svestranim provođenjem mnogih preventivnih zadataka u vrijeme mira, postupaka u vrijeme nepogode i otklanjanju posljedica prouzrokovanih istim nepogodama svi članovi društvene zajednice dat će vlastiti doprinos efikasnosti i funkcionalnosti sistemu zaštite i spašavanja FBiH, ali i svim drugim područjima na globalnom nivou.

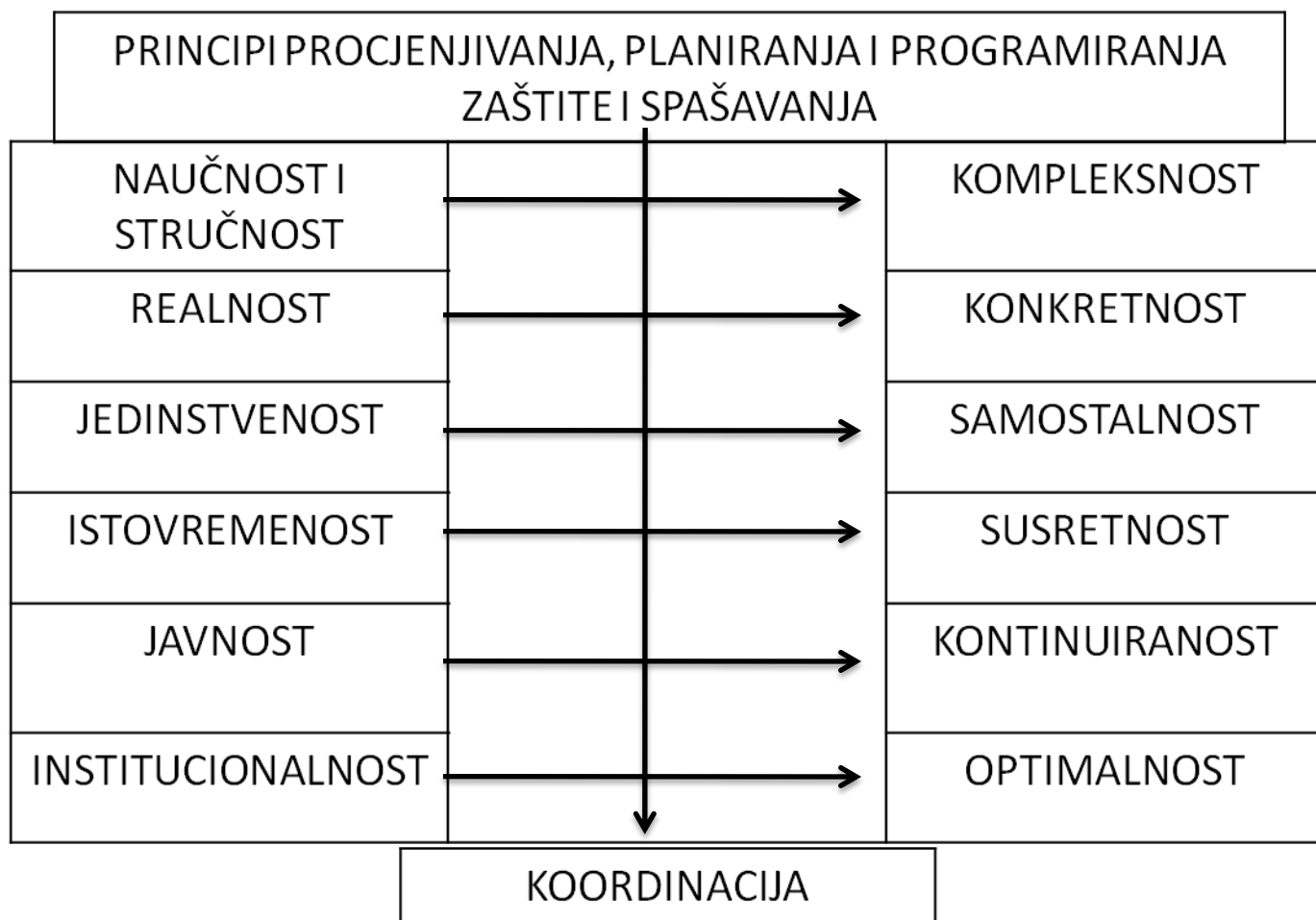
3. *Funkcionalnost* procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja u FBiH ovisi o metodama i organizovanosti institucija i sudionika u procesu zaštite i spašavanja, kao i od uloženi resursa (vrijeme obuke, novčana sredstva i sl.). Možemo reći da od ovoga zavisi kolike će posljedice nakon nesreće biti. Ukoliko su sudionici u procesu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja ovladali i shvatili ciljeve i zadatke sistem zaštite i spašavanja će biti funkcionalniji i bolji.

4. *Efikasnost* zaštite i spašavanja možemo gledati kroz dva perioda. Prvi je period programiranja i planiranja, dok je drugi period period efikasnog angažovanja sudionika, odnosno kadra zaštite i spašavanja u toku prirodne ili neke druge nesreće, te njihovo angažovanje u periodu otklanjanja posljedica izazvanih nesrećom.

5. *Racionalnost* zaštite i spašavanja podrazumijeva ostvarivanje ciljeva i zadataka zaštite i spašavanja, a da pri tome koristimo najmanje količine resursa (ljudskih, materijalnih i sl.). Subjekti procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja planove otklanjanja opasnosti i njenih posljedica moraju graditi na što realnijim utrošcima resursa društvene zajednice.

6. *Elastičnost* predstavlja skladan odnos ciljeva i zadataka razvoja društva sa ciljevima i zadacima zaštite i spašavanja. Bitno je da sistem procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja bude dobro postavljen na nivou društva kako bi se u slučaju nesreće moglo brzo reagovati i spriječiti nastanak velikih posljedica.

4.5. Pricipi procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH



Izvor: Stojanović, 1988., 111.

Procjenjivanje, planiranje i programiranje zaštite i spašavanja temelji se na rezultatima naučnih i istraživačkih saznanja. Ukoliko nađemo adekvatan način za implementaciju rezultata istraživanja, postići ćemo realne ciljeve i zadatke koje smo postavili u sistemu procjene, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja.

Pomoću dobijenih rezultata iz provedenih naučnih istraživanja, stručnjaci iz mnogih oblasti, koji rade u strukturi sistema zaštite i spašavanja, utvrđuju dugoročne i kratkoročne ciljeve, mjere i aktivnosti u realizaciji zadanih planova i zadataka u zaštiti i spašavanju.

Institucije u FBiH, a koje su usko vezane za zaštitu i spašavanje, dužne su učestvovati u osposobljavanju i edukovanju naučno-stručnog kadra, te razvoju vlastitih naučno-istraživačkih institucija, centara i stručnih službi za efikasnu implementaciju dobijenih rezultata iz naučnih istraživanja.

Kompletan proces procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH treba da se zasniva na rezultatima dobijenim iz naučnih, odnosno stručnih istraživanja. Rezultati nam dalje pomažu u izboru ciljeva, zadataka te resursa koje trebamo iskoristiti da bi sistem zaštite i spašavanja doveli do nivoa koji je siguran za društvenu zajednicu u FBiH. Od rezultata dobijenih naučnim istraživanjem zavisi dalji tok procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja na teritoriji FBiH.

Tok procjenjivanja, planiranja i programiranja sistema zaštite i spašavanja prate međusobno uslovljene kompleksne veze i odnose koje je potrebno savladati pri realizaciji zadatih ciljeva i zadataka. Prema članu 32. o zaštiti i spašavanju, princip kompleksnosti procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja proizilazi i iz saznanja što ga provode svi subjekti društva bez obzira na djelatnost kojom se bave. Rezultat njihovog učešća u zaštiti i spašavanju ogleda se u tome da oni jačaju vlastiti sistem preventivne zaštite, te jačaju sistem zaštite i spašavanja o prevenciji i otklanjanju posljedica prirodnih i drugih nesreća.

Organizaciono i funkcionalno procjenjivanje, planiranje i programiranje određenih elemenata i cjeline sistema zaštite i spašavanja predstavlja veoma složen, kompleksan i odgovoran zadatak, jer u ovoj situaciji postoji mnogo različitih ciljeva i interesa što ukazuje na kompleksnost povezivanja sličnih ciljeva i interesa u jednu cjelinu pomoću programiranja i planiranja. Kako bi sistem zaštite i spašavanja bio funkcionalan, potrebno je ciljeve i interese planiranja i programiranja dovesti u sklad sa ostalim interesima i ciljevima u svim oblastima društvenog djelovanja.

Princip realnosti u zaštiti i spašavanju nalazimo u poštivanju konkretne aktivnosti, odnosno u problemu i predmetu istraživanja u oblasti procjenjivanja, planiranja i programiranja u aktivnosti i djelatnosti zaštite i spašavanja ljudi i njihovih materijalnih vrijednosti od nesreća. Procjenjivanje, planiranje i programiranje zaštite i spašavanja u FBiH svoja polazišta treba da zasniva na realnim postavkama predmeta i problema istraživanja. Razlog ovakvog pristupa je to

što realnim pristupom otkrivamo, identificiramo i prevazilazimo činjenice i probleme koji se mogu dogoditi, onda programirani i planirani razvoj svodimo u realan okvir, te ga dovodimo u sklad sa našim potrebama i mogućnostima. Realno procjenjvanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja u FBiH ima veliku ulogu i značaj za društvenu zajednicu jer im daje sigurnost za život i njihova materijalna sredstva. Ukoliko ne postavljamo realne ciljeve, zadatke i interese i iste ne poštujemo, ne možemo dobiti efikasan i efektivan sistem zaštite i spašavanja na nivou FBiH.¹⁸

Dujević, J., (2009.) navodi da pod principom konkretnosti u procjenjivanju, planiranju i programiranju sistema zaštite i spašavanja, podrazumijevamo postavljanje konkretnih aktivnosti i mjera, te nosioce i izvršioce poslova, rokove i resurse shodno potrebama procjenjvanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja. Najveći stepen konkretnosti odnosi se na planiranje i raspoređivanje, odnosno angažovanje snaga, to jeste ljudi u procesu zaštite i spašavanja. Pravilnim rukovođenjem ljudskim resursima obezbjeđuje se efikasna i funkcionalna upotreba u aktivnostima zaštite i spašavanja.

Prema istom, gore navedenom autoru, jedinstvenost u procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja odnosi se na to da se moraju zasnivati na jedinstvenim potrebama i interesima društva kako bi se stvorio jedinstveni sistem zaštite i spašavanja. Svi sudionici zaštite i spašavanja treba da polaze od opštedruštvenih ciljeva i interesa sistema, te moraju poštovati jedinstveno utvrđene smjernice, rješenja i korake koji su postavljeni od strane nadležnih organa i institucija. Stvaranjem jedinstvenog sistema u FBiH, otvaramo mogućnost postojanja edukovanog kadra i stabilnog sistema zaštite i spašavanja na svim nivoima društvenog uređenja. Također jedinstveni sistem nam omogućava efikasno i brzo angažovanje ljudskih i materijalnih resursa u zaštiti i spašavanju za vrijeme prirodne ili druge nesreće.

Samostalnost u zaštiti i spašavanju temelji se na tome da je svaki suodnik nosilac procjenjvanja, planiranja i programiranja sistema zaštite i spašavanja u FBiH za svoj nivo organizovanja. Ova činjenica ne pobija važnost poštovanja principa jedinstvenosti procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja, već se vrši usklađivanje zadataka, planova i programa od osnovnih subjekata društva do vrha piramide društvenog organizovanja. Usklađivanjem

¹⁸ Dujović, J., Metode procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja, 2009., Skriptna, Sarajevo

osiguravamo jedinstveno funkcionisanje opštih, posbenih i zajedničkih interesa i ciljeva među nosiocima procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja na nivou FBiH.

Princip istovremenosti procjenjivanja, planiranja i programiranja pruža subjektivnim snagama mogućnost usaglašavanja programskih i planskih djelatnosti sa programima i sa planovima zaštite i spašavanja jer svi subjekti društva donose svoje programe i planove djelatnosti u okviru kojih usvajaju i programe i planove zaštite i spašavanja. Ovaj princip traži pravovremenu i efikasnu razmjenu informacija i podataka između sudionika procjenjivanja, planiranja i programiranja, te snaga, zaštite i spašavanja.¹⁹

Prema autoru Dujović J., (2009; 45.) princip susretnosti razvijen je na poštovanju i uvažavanju principa samostalnosti, jedinstva i istovremenog utvrđivanja i usklađivanja razvojnih ciljeva, zadataka i interesa subjekata društva za zaštitu i spašavanje. Ovaj princip se zasniva na idejnim i institucionalnim osnovama društvenog programiranja i planiranja, a njegova razrada počiva na metodološkim osnovama društvenih nauka i stručnim uputstvima. Kako bi princip bio efikasan potrebno je omogućiti pravovremenu i efikasnu razmjenu informacija, na osnovu čega se donose odluke o osnovama programa i planova pomoću kojih se donose konkretni planovi zaštite i spašavanja (interesi, ciljevi i dr.).

Kontinuirano planiranje i programiranje zaštite i spašavanja odnosi se na konstantno i sustavno usaglašavanje datih rješenja sa novim uslovima nastalih u procesu realizovanja planova. Ovaj princip ima tri uloge. Prva uloga ogleda se u tome da obezbjeđuje uslove da se realizacijom kratkoročnih planova osigurava ostvarivanje dugoročnih planova. Druga u nizu uloga je da se godišnjim planovima ostvaruju srednjoročni ciljevi, dok se treća uloga odnosi na to da se srednjoročnim i godišnjim planovima doprinosi ostvarivanje dugoročnih planova. Ovaj princip podrazumijeva konstantnu kontrolu i provjeru nad usvojenim ciljevima i interesima, te na njihovom usklađivanju sa potrebama funkcionalnosti sistema procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u novonastalim situacijama.

Ostvarivanjem principa javnosti snažno se ispoljavaju društvena, kolektivna i lična svijest, ali i odgovornost o potrebi donošenja programskih i planskih dokumenata kojima se utvrđuju

¹⁹ Dujović, J., Metode procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja, 2009., Skriptna, Sarajevo

zajednički interesi, ciljevi i zadaci. Ovim principom osiguravamo efikasnije usklađivanje programa i planova zaštite i spašavanja među subjektima i snagama sistema zaštite i spašavanja.

Princip institucionalnosti se pronalazi u sistemu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja jer se temelji ovog sistema nalaze u zakonskim i ustavnim odredbama, normama i mnogim uputstvima pomoću kojih je preciziran sistem zaštite i spašavanja. Ovim principom definisana su prava, obaveze i odgovornosti svih sudionika, odnosno nosilaca procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja i da saglasno zakonima i odredbama viših nivoa realiziraju sve zadatke vezane za provođenje procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja.

Princip optimalnosti predstavlja korake kojima se traga za optimalnim rješenjima i rezultatima u svim oblastima djelatnosti, pa tako i u procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja. U našem slučaju, ovo podrazumijeva iznalaženje optimalnih ciljeva i zadataka efikasnog funkcionisanja zaštite i spašavanja u konkretnim situacijama.

Princip koordinacije u procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja predstavlja usklađivanje interesa subjekata društva koje se kruniše planskim dokumentima. Ovim principom se usklađuju programska i planska dokumenta zaštite i spašavanja sa programiranjem i planiranjem rada i razvoja drugih oblasti.

4.6. Metode u procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja u FBiH

Imati jasnu spoznaju o potencijalnim opasnostima, prirodne i druge nesreće, koje mogu zadesiti Federaciju Bosne i Hercegovine, kao i razrađenu metodologiju djelovanja kada do njih dođe, od velike je važnosti za sve sudionike na svim nivoima u sistemu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja. Veoma je bitno utvrditi stepen organiziranosti, osposobljenosti i opremljenosti struktura zaštite i spašavanja u FBiH. Utvrđivanjem stanja u strukturama zaštite i spašavanja, vidmo nedostatke i poteškoće, te pomoću toga osmišljamo načine prevazilaženja slabosti i mogućnosti unapređenja.

Istraživanja za potrebe preventivne zaštite i spašavanja provode se pomoću zakonskih i drugih pravnih normi, te moraju, od osnovne ideje do konačnih rezultata, uvažiti naučna istraživanja. Projekte i naučna istraživanja jednodimenzionalnog i multidisciplinarnog karaktera, za potrebe zaštite i spašavanja, moći će izvoditi naučne institucije samostalno ili više njih, što će zavisiti od naručioca i obostranog sporazuma o tim istraživanjima u skladu sa zakonskim propisima.

Primjena metoda u procesu procjenjivanju, planiranju i programiranju zaštite i spašavanja, podrazumijeva niz postupaka, zadataka, utroška resursa i način provjere rezultata koji su dobijeni iz naučnih istraživanja koja se odnose na zaštitu i spašavanje. Odluku o tome koje metode će se primijeniti donosi tim stručnjaka iz strukture koji rade na sistemu zaštite i spašavanja na osnovu naučnih istraživanja, a to ovisi i mnogo faktora (lokacija, broj ljudi, potrebni resursi i sl.).

U nastavku ćemo predstaviti neke od metoda za koje smatramo da su primjenjivi u procjenjivanju, programiranju i planiranju sistema zaštite i spašavanja na teritoriji FBiH.

Prvi metod je *historijski*, a on se odnosi na to da se usredotočimo, odnosno osvrnemo na događaje i iskustva iz prošlosti. Pomoću ovog metoda dolazimo do ranijih iskustava, odnosno saznanja na koji način i šta bi trebalo raditi kako bi izbjegli moguće greške i tako spriječili mogućnost nastanka katastrofe. Pomoću informacija koji su dobijeni, tim koji radi na sistemu procjenjivanja, programiranja i planiranja zaštite i spašavanja dužan je utvrditi mjere i postupke, tačnije prijedloge, koje je moguće uvrstiti u planska dokumenta koja će biti temelj sistema zaštite i spašavanja.

Analitičko-sintetički metod je veoma prisutan u mnogim naučnim istraživanjima. Prema RAE, analiza se definira kao razlikovanje i razdvajanje dijelova nečega kako bi se znao njegov sastav, dok je sinteza poznata kao sastav cjeline na sastanku njenih dijelova. Sintetička metoda koristi se u eksperimentalnim naukama, jer se pomoću toga izvlače opći zakoni. Analitički je proces izveden iz znanja iz zakona. Sinteza generira vrhunsko znanje dodavanjem novih znanja koja nisu bila u prethodnim konceptima. Prilikom primjene ovog metoda u zaštiti i spašavanju potrebno je shvatiti da je ova djelatnost veoma složena i da sadrži mnogo kompleksnih predmeta i sadržaja. Oni također čine jedinstvo pojedinačnih, posebnih i općih elemenata koji su često različiti.

Metod *analogija* pomaže timovima, koji su uključeni u proces procjenjivanja, programiranja i planiranja da se oslone na iskustva i dostignuća brojnih naučnih istraživanja. Pomoću njih se može razvijati teorija i praksa svojstvena za sistem zaštite i spašavanja. Ovom metodom timovi stručnjaka se mogu koristiti u izradi vlastitih procjena ugroženosti, te planova i programa vezanih za sistem zaštite i spašavanja.

Komparativni metod nam služi da uporedimo sličnosti i razlike u programskim i planskim dokumentima koji se odnose na procjenjivanje, planiranje i programiranje sistema zaštite i spašavanja u FBiH. Pomoću ove metode dolazimo do optimalnijih i ekonomičnijih načina utroška resursa, te uspješnog djelovanja u samom planiranju zaštite i spašavanja.

Metod analize sadržaja se odnosi na analizu rezultata iz dosadašnjih istraživanja, analizu postojećeg stanja, analizu okruženja te analizu mogućnosti realizacije utvrđenih strateških ciljeva sa akcentom na djelovanje institucija i organa Federacije Bosne i Hercegovine.

4.7. Stanje sistema zaštite i spašavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine - analiza

Bosna i Hercegovina je u oblasti zaštite i spašavanja ostvarila dobru međunarodnu saradnju sa susjednim i državama regije te šire kao i sa značajnim međunarodnim institucijama i organizacijama koje djeluju u Bosni i Hercegovini kroz potpisivanje međunarodnih sporazuma o saradnji. Međunarodna saradnja je usmjerena na obrazovanje, prenos znanja i iskustava kroz seminare, radionice, treninge, vježbe, izradu legislative u skladu sa Okvirnim zakonom o zaštiti i spašavanju, međunarodnim standardima i zakonodavstvom Evropske unije u oblasti zaštite i spašavanja, zatim na opremanje i zajedničko djelovanje u slučaju prirodnih ili drugih nesreća.²⁰

Analiza sistema za cilj ima jačanje sistema zaštite i spašavanja u FBiH, kako bi bio spreman da adekvatno odgovori na izazove nesreća i osigura zaštitu života i zdravlja stanovništva i materijalnih dobara, okoliša i cijelog društva na tom teritoriju. Realiziranje navedenog cilja podrazumijeva jačanje spremnosti za djelovanje na smanjenju rizika od nesreća što uključuje prije svega, preventivno djelovanje, ažuriranje Procjene ugroženosti BiH i Plana zaštite i

²⁰ Program razvoja zaštite i spašavanja institucija i organa Bosne i Hercegovine, Sarajevo

spašavanja BiH, sistem praćenja i ranog upozoravanja, a potom i materijalno i kadrovsko jačanje struktura zaštite i spašavanja na svim nivoima.

Ukoliko se osvrnemo na sliku sadašnjeg stanja organizovanosti struktura zaštite i dostignuti stepen zaštite i spašavanja od pojedinih prirodnih i drugih nesreća u Federaciji BiH, možemo reći da ukazuje na nezadovoljavajuću ocjenu iako je Federacija BiH uradila odgovarajući zakonski okvir i trasirala put ka postizanju postavljenog cilja, funkcionalnoj zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara.

Prednosti FBiH su postojanje zakona u oblasti zaštite i spašavanja na nivou Bosne i Hercegovine koji je jasno utvrdio ulogu i nadležnosti sudionika u zaštiti i spašavanju i omogućio donošenje niza podzakonskih akata kojima su uređeni pojedini segmenti djelovanja, posebno u slučaju prirodnih ili drugih nesreća. Inicijator i pokretač izrade niza značajnih dokumenata je Ministarstvo sigurnosti BiH. Dokumenti su usklađeni sa međunarodnim standardima i proizlaze iz dokumenata Evropske unije, Ujedinjenih nacija i NATO-a.

Sistem zaštite i spašavanja u Bosni i Hercegovini je decentraliziran i funkcioniра na nekoliko nivoa: državni, entitetski, Brčko distrikt BiH i lokalni. Mi ćemo se, sukladno naslovu rada, osvrnuti na stanje u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Analizom stanja sistema zaštite i spašavanja pomaže nam da definišemo osnovne karakteristike samog sistema, gdje uključujemo organizaciju i koordinaciju sistema, pravni okvir, kapacitete, mogućnosti finansiranja, prijedlog planiranih projekata u svrhu ostvarenja utvrđenih strateških ciljeva te generalne preporuke za realizaciju razvoja sistema zaštite i spašavanja na teritoriji FBiH. Ljudska, materijalna, te finansijska struktura zaštite i spašavanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ne odgovara potrebama i utvrđenim standardima u ovom dijelu. Većina opreme koju posjeduju strukture sistema zaštite i spašavanja je zastarjela i količinski nedovoljna, a rezultat toga je slaba uspješnost izvođenja akcija zaštite i spašavanja. Razlog ovakvog, slobodno možemo reći lošeg, stanja je nedostatak finansijskih sredstava i nedovoljno finansiranje iz budžeta. Ovaj problem se postepeno rješava pomoću saradnje sa međunarodnim organizacijama i institucijama putem donacija opreme i drugih potrebnih sredstava kao i kroz zajedničko djelovanje sa državama sa kojima država Bosna i Hercegovina ima potpisane sporazume o saradnji. Ovaj proces je kontinuiran, te uključuje i analizu potreba u pogledu nedostajuće opreme

te nedovoljne i neadekvatne opremljenosti struktura zaštite i spašavanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine. Na početku svake godine utvrđuju se prioritete, te će se aktivnosti usmjeriti na nabavku te potrebne opreme. Pored opreme za funkcioniranje subjekata i strukture zaštite i spašavanja potrebno je planirati i nabavku opreme za stanovništvo pogođeno prirodnim ili drugim nesrećama te osiguranje sredstava neophodnih za prihvatanje međunarodne pomoći.

Ministarstvo sigurnosti dužno je da planira, organizira i izvodi obuke iz nadležnosti institucija i organa FBiH i to osnovnu obuku i vježbe državnih službenika i zaposlenika institucija i organa FBiH za mjere zaštite i spašavanja i namjensku specijalističku obuku (kursevi, seminari, radionice) i vježbe različitih nivoa obučavanja i osposobljavanja za poslove i zadatke od značaja za zaštitu i spašavanje, uključujući suorganizaciju međunarodnih vježbi. Potrebno je da obuka bude u skladu sa propisima, standardima i dobrom praksom institucija i organa Bosne i Hercegovine i po programu obuke Evropske unije. U zavisnosti od vrste obuke i ciljne grupe kojoj je namijenjena, obuke će se održavati u Bosni i Hercegovini i regiji. Potrebno je maksimalno iskoristiti unutrašnje snage i resurse i na osnovu identificiranih slabosti za svaki strateški cilj kroz intersektoralni pristup i u saradnji sa vanjskim partnerima pomoći u njihovom prevazilaženju. Potrebno je više raditi na prevenciji i razvijanju mehanizama za smanjenje rizika i ublažavanje posljedica prirodnih ili drugih nesreća.

Evidentan je nedostatak razmjene informacija između institucija i organa, kako u FBiH tako i na cjelokupnom nivou BiH, na svim nivoima i više je rezultat nezainteresiranosti ostalih subjekata u cjelokupnom sistemu zaštite i spašavanja. Također, Ministarstvo sigurnosti BiH bi trebalo da više podstiče ovaj proces i daje dodatni impuls ostalim subjektima zaštite i spašavanja.²¹

U slučaju prirodnih ili drugih nesreća, institucije i strukture koji su uključeni, direktno ili indirektno, u procjenjivanje, planiranje i programiranje zaštite i spašavanja u FBiH su pod velikim pritiskom. Razlog tome su prevelika očekivanja od strane javnosti jer nema uvid u nedostatak dovoljno obučenog ljudstva i materijalnih sredstava ali i poteškoća u međusobnoj komunikaciji i saradnji te nadležnosti institucija.

Veliki problem stvara i sama brzina tehnološkog napretka u svijetu u odnosu na našu zastarjelu i nedovoljnu opremu pa je neophodno iznalaziti nove načine nabavke savremene opreme. Oni

²¹ Program razvoja zaštite i spašavanja institucija i organa Bosne i Hercegovine, Sarajevo

uključuju kupovinu opreme na osnovu planiranja dodatnih sredstava u budžetu, donacije bazirane na bilateralnim sporazumima i potpisanim memorandumima o uzajamnom pružanju pomoći i donacije kroz saradnju u zajedničkim projektima sa međunarodnim organizacijama koje po osnovu svog mandata učestvuju u misijama pomoći, posebno usmjerenim prema manje i srednje razvijenim zemljama nakon nesreća. Dosadašnja iskustva i praksa su pokazali da buduće djelovanje, pored ostalog, treba usmjeriti na jačanje koordinacijske uloge Ministarstva, ali i koordinacije aktivnosti svih učesnika u sistemu zaštite i spašavanja, naročito prilikom djelovanja u nesrećama. Ova komunikacija treba da bude bazirana na međusobnom razumijevanju i povjerenju koje je neophodno dalje razvijati i unapređivati. Koordinacijska uloga Ministarstva sigurnosti BiH sadržana je u svim navedenim strateškim ciljevima i čini osnovu za njihovu realizaciju. Trenutni nivo organizovanosti i međusobne koordinacije institucija u sistemu zaštite i spašavanja nije osigurala mehanizme za praćenje rizika i pravljenje mapa rizika. Zakonom o zaštiti i spašavanju i drugim zakonskim propisima u Federaciji BiH za praćenje rizika i mapiranje rizika zadužena su resorna ministarstva i drugi organi Federacije BiH koja su dužna o svim situacijama redovno obavještavati Federalnu upravu civilne zaštite o poduzetim mjerama i aktivnostima za sprečavanje, odnosno ublažavanje posljedica nastalih djelovanjem prirodnih i drugih nesreća.

4.7.1. Aktivnosti službe za medicinsku pomoć u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH

Služba za medicinsku pomoć u sistemu zaštite i spašavanja se angažuje u slučaju potrebe za izviđanjem ugroženog terena, transport povrijeđenih i poginulih, prevoz oboljelih i nezbrinutih, prevoz spasilačkih snaga, dobavljanje lijekova, hrane i drugih vidova pomoći na ugroženu lokaciju. Potrebno je da ova služba, kao i sve druge, redovno vrši odgovarajuću obuku svoga osoblja kako bi u slučaju prirodne ili druge nesreće mogli odgovoriti na terenu kroz svoj rad. Tokom trajanja prirodne ili druge nesreće služba mora biti u stalno mobilnom stanju i izvršavati sve poslove i zadatke iz svoje nadležnosti. Služba za medicinsku pomoć vrši poslove zaštite i spašavanja kada prirodne i druge nesreće izazovu velike gubitke u ljudstvu sa velikim brojem povrijeđenih, koje prevazilaze kapacitete lokalnih zdravstvenih ustanova. Nadležnosti službe za medicinsku pomoć u FBiH donosi, odnosno formira FUCZ, a sve to zavisi od prirodne ili druge nesreće koja se desi na području FBiH. Također FUCZ može donijeti odluku da se služba angažuje i na čitavom teritoriju Bosne i Hercegovine ako postoji potreba za tim korakom.

Služba u fazi trajanja prirodne ili druge nesreće vrši slijedeće operativne mjere zaštite i spašavanja koje se odnose na zdravstveno zbrinjavanje povrijeđenih ili oboljelih ljudi na pogođenom ili ugroženom području i to u fazi spašavanja:

- ✓ obavlja medicinsku trijažu za određivanje težine povreda ili oboljenja i utvrđivanje rada hitnosti za pružanje prve medicinske pomoći;
- ✓ vrši sanitetsku evakuaciju, pronalaženje, izvlačenje i iznošenje povrijeđenih i oboljelih, njihovo prevoženje ili prenošenje dio odgovarajućih zdravstvenih ustanova radi zdravstvenog zbrinjavanja;
- ✓ vrši medicinsku evakuaciju putem vertikalnog transporta (helikopterima i drugim letjelicama);
- ✓ pruža opštu medicinsku pomoć koja se odnosi na provjeru i dopunu postupaka prve pomoći,

Ukoliko postoji potreba, prethodno navedene poslove, ova služba će vršiti direktno na terenu na kojem se nalazi veći broj povrijeđenih ljudi i za te potrebe razvija pokretne ekipe sa potrebnim tehničkim i drugim sredstvima i opremom. U fazi nakon prestanka prirodne ili druge nesreće, služba sastavlja izvještaj o broju poginulih, povrijeđenih i oboljelih te ga šalje Federalnom štabu civilne zaštite. Pored toga, služba u fazi otklanjanja posljedica vrši i slijedeće poslove i zadatke iz svoje nadležnosti, a odnosi se na:

- ✓ vrši zbrinjavanje povrijeđenih do najbližih zdravstvenih ustanova i identifikaciju umrlih i poginulih ljudi;
- ✓ vrši dezinfekciju, dezinsekciju i deratizaciju na pogođenom području;
- ✓ vrši neprekidnu kontrolu zdravstvenog stanja ljudi na pogođenom području zbog sprečavanja pojave zaraznih bolesti.

4.7.2. Aktivnosti službi za hidrometeorologiju i seizmologiju u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH

Svoje poslove ove dvije službe vrše kontinuirano kroz redovno izvršavanje poslova i zadataka iz osnovne djelatnosti Zavoda i poslova i zadataka iz člana 5. Pravilnika o organizovanju i radu službe.

Tokom trajanja prirodne i druge nesreće službe moraju biti stalno mobilne, odnosno spremne izvršavati sve poslove i zadatke iz svoje nadležnosti na području Federacije BiH koje naredi Federalni štab civilne zaštite, zavisno od prirodne ili druge nesreće koja se desila na tom području, s tim da se po naredbi Federalnog štaba civilne zaštite može angažirati i na teritoriji Bosne i Hercegovine, kada se za tim ukaže potreba.

U fazi zaštite i spašavanja **služba za seizmologiju** vrši operativne mjere zaštite i spašavanja koje se odnose na registriranje i obradu podataka o potresima, vođenju arhive i unošenje obrađenih podataka u bazu podataka, kao i izradu karata i grafikona i to nadležnom operativnom centru civilne zaštite neprekidno dostavlja podatke o područjima koja su pogođena zemljotresom i jačini zemljotresa i mogućnostima njegovog ponavljanja, te samostalno i preko operativnih centara civilne zaštite upozorava građane i sva pravna lica na pravila ponašanja za vrijeme jačih zemljotresa na pogođenom području.²²

U fazi otklanjanja posljedica ova služba prati stanje mogućih naknadnih udara i o tome dostavlja podatke nadležnim operativnim centrima civilne zaštite, te organizira sistemska seizmološka osmatranja na cijelom području Federacije i unapređuje mrežu seizmičkih stanica.

Aktivnost **Službe za hidrometeorologiju** u fazi zaštite i spašavanja, ogleda se u tome da vrši operativne mjere koje se odnose na registriranje i obradu podataka o potresima, vođenju arhive i unošenje obrađenih podataka u bazu podataka, kao i izradu karata i grafikona.

Služba je također zadužena da vrši operativne mjere zaštite i spašavanja koje se odnose na meteorološka i hidrološka osmatranja, izdavanje prognoze vremena, davanje trenutnog stanja vodostaja na rijekama i kratkoročne prognoze kada je to potrebno, na primjer opasnost od poplave i slično, praćenje klimatskih promjena na lokalnom nivou, te obradu i arhiviranje svih registriranih hidrometeoroloških podataka na pogođenom području. Služba je dužna da izrađuje i dostavlja prognozu vremena operativnim centrima civilne zaštite i javnim preduzećima kao što su elektropivreda i vodopivreda. Prognoze koje formira i dostavlja podijeljene su u četiri faze. Prva je vrlo kratkoročna koja se odnosi na period od 3 do 12 sati, druga je kratkoročna i odnosi se na period do tri dana, treća faza je srednjoročna te se odnosi na period do 10 dana, te posljednja četvrta faza je dugoročna prognoza koja se odnosi na period duži od 10 dana

²² Plan zaštite i spašavanja Federalnog hidrometeorološkog zavoda od prirodnih i drugih nesreća, 2014., Sarajevo

(višesedmični, mjesečni i slično). Ovo se izvršava prema objektivnim proračunima razvoja stanja atmosfere koji se provode u većim meteorološkim centrima.²³

U fazi nakon prestanka prirodne ili druge nesreće služba prikuplja, razmatra, obrađuje i elaborira prikupljene podatke i sa prijedlogom mjera za eventualnu sanaciju, odnosno otklanjanje posljedica, dostavlja Federalnom štabu civilne zaštite.

4.7.3. Aktivnosti službe Crvenog križa/krsta u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH

Služba se angažuje ukoliko postoji potreba za izviđanje ugroženog terena, prevoz oboljelih i nezbrinutih, prevoz spasilačkih snaga, dobavljanje potrebnih lijekova, hrane i drugih vidova pomoći na ugroženu lokaciju.

U procesu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja Crveni križ Federacije BiH ima zadatak da kontinuirano planira i provodi stručnu i drugu obuku svojih članova i vrši osposobljavanje svih pripadnika službe u cilju efikasnog odgovora na prirodne ili druge nesreće, te da planira i organizuje interne i zajedničke vježbe na nivou kantona i Federacije BiH i BiH u koje mogu biti uključene i druge službe i jedinice iz sistema zaštite i spašavanja u Federaciji BiH.

Služba CK FBiH u fazi spašavanja pruža prvu pomoć nastradalom stanovništvu na licu mjesta, vrši trijažu i u saradnji sa službama za medicinsku pomoć i medicinskim jedinicama povrijeđene upućuje na daljnje zbrinjavanje, organizuje smještaj i zbrinjavanje nepovrijeđenog stanovništva sa ugroženog područja (to podrazumijeva obezbjeđenje privremenog smještaja, ishranu i druge uslove, kao što su higijena i sl.), pomaže rad službe traženja, a po potrebi i kućnu njegu za stare i osobe sa posebnim potrebama.

Također, služba CK po potrebi ostvaruje saradnju sa Međunarodnom federacijom društava Crvenog križa/krsta, te Međunarodnim komitetom Crvenog križa/krsta s ciljem prihvata i distribucije međunarodne pomoći.

²³ Plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i hercegovine, 2008., Sarajevo

4.7.4. Aktivnosti Javnih preduzeća FBiH u sistemu zaštite i spašavanja u FBiH

Javna preduzeća, poslove zaštite i spašavanja vrše kao dio svojih redovnih poslova, svakodnevno, kao i ostale poslove iz svog domena za koji su osnovani. U procesu procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja javna preduzeća su dužna da provode odgovarajuće pripreme za organiziranje i vršenje poslova zaštite i spašavanja, donose i razrađuju planove zaštite i spašavanja za svoje djelovanje u zaštiti i spašavanju, obrazuju jedinice i određuju povjerenike civilne zaštite i vrše njihovo opremanje potrebnom opremom i sredstvima te da planiraju i osiguravaju materijalno - tehnička sredstva i opremu za provođenje mjera zaštite i spašavanja. Tokom vođenja akcija zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, javna preduzeća su dužna provoditi odluke Federalnog štaba civilne zaštite koji rukovodi akcijama zaštite i spašavanja na području na kojem se nalaze objekti tih preduzeća.

U toku trajanja prirodne i druge nesreće uposlenici javnih preduzeća dužni su da neposredno učestvuju u odgovarajućim službama i jedinicama poduzeća na zaštiti i spašavanju, te vrše sklanjanje ljudi i materijalnih dobara u za to namjenske objekte. Sve dužnosti vrše prema uputama FUCZ.

U fazi otklanjanja posljedica izazvanih prirodnom ili drugom nesrećom u javnim preduzećima se poduzimaju mjere i postupci za ublažavanje i otklanjanje posljedica nastalih od prirodne i druge nesreće angažovanjem stručnih ekipa i jedinica civilne zaštite za provođenje sanacije, stvaranje uvjeta za normaliziranje života ljudi i rada na ugroženom području, kao i prikupljanje podataka i utvrđivanje obima posljedica nastalih od djelovanja prirodne i druge nesreće.

4.8. Preventivne mjere (zaštita i evakuacija ljudi) kao dio sistema procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u Federaciji Bosne i Hercegovine

Ukazujući na potrebu utvrđivanja planskih preventivnih mjera zaštite i spašavanja polazimo od činjenice da preventivne mjere za zaštitu i spašavanje moraju imati središnje mjesto i prednost nad svim drugim oblicima organizovane i planirane zaštite od prirodnih i drugih nesreća, kao i od činjenice da građani Federacije BiH moraju biti pravovremeno i pravilno informisani o svim opasnostima i rizicima i o mogućnostima zaštite, kao i o nužnosti njihovog učestvovanja u odlučivanju o načinu ostvarivanja zaštite od prirodnih i drugih nesreća. Podaci o opasnostima i rizicima, planovima, mjerama i aktivnostima na zaštiti i spašavanju su javni, pa nosioci planiranja moraju upoznati stanovništvo sa opasnostima i rizicima, načinom zaštite i sa planovima zaštite i spašavanja kao i sa pravilima ponašanja u slučaju prirodne i druge nesreće kao dio prevencije za smanjenje rizika.

Svi nosioci procjenjivanja, planiranja i programiranja zaštite i spašavanja u FBiH imaju obavezu, odnosno dužnost, da u planirane preventivne mjere uvrste strateške pravce sa akcionim planovima u kojima su sadržani konkretni programi, projekti i inicijative za provođenje tih mjera, s utvrđenim nosiocima, saradnicima, rokovima i izvorima finansiranja. Kako bi to bilo ostvarivo, potrebno je izabrati ostvarive i realne ciljeve za predviđeno vrijeme realizacije programa razvoja, odnosno isti moraju biti u potpunosti realni.

Mjere i postupci zaštite i spašavanja u slučaju postojanja neposredne opasnosti od nastanka prirodne i druge nesreće obuhvataju slijedeće: aktiviranje štabova civilne zaštite i drugih tijela nadležnih za upravljanje zaštitom i spašavanjem; prikupljanje podataka o prijetećim opasnostima i utvrđivanje razmjera tih opasnosti; aktiviranje pravnih lica prema njihovoj djelatnosti u odnosu na vrste opasnosti; mobilizaciju i aktiviranje odgovarajućih službi zaštite i spašavanja i sredstava za zaštitu i spašavanje i provođenje drugih aktivnosti i mjera značajnih za sprečavanje nastanka i širenja opasnosti, te zaštitu od takvih opasnosti.²⁴

Usljed djelovanja određenih prirodnih i drugih nesreća, a u cilju spašavanja ljudi i materijalnih dobara od opasnosti i posljedica koje one sobom nose, planira se i provodi zaštita i evakuacija

²⁴ Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi od prirodnih i drugih nesreća; Službene novine Federacije BiH", br. 39/03, 22/06 i 43/10

ljudi i materijalnih dobara. Organiziranje i usklađeno djelovanje nositelja aktivnosti evakuiranja ljudi i materijalnih dobara i njihovih zadaća utvrđuje se u planu evakuacije ljudi i materijalnih dobara. Planiranje evakuacije provodi se u tri faze, i to preventivna faza, faza spašavanja i faza otklanjanja posljedica.

Djelovanje određenih prirodnih i drugih nesreća za posljedicu mogu imati ljudske žrtve, povrede ljudi, uništenje i oštećenje stambenih i poslovnih objekata, uništenje i oštećenje infrastrukturnih objekata (mostova, puteva, i dr.), te na kraju velike ekonomske štete.

4.8.1. Preventivna zaštita ljudi i materijalnih dobara

Nositelji preventivne zaštite, odnosno pravovremenog sklanjanja ljudi iz ugroženog područja, na području FBiH su kantoni i općine, te usklađeno djeluju u izvršavanju procesa i zadataka iz svojih nadležnosti.

U prvoj, odnosno u fazi preventivne zaštite nosioci planiraju mjere sklanjanja ljudi i materijalnih dobara da bi se umanjile posljedice po ljude i materijalna dobra.

U fazi spašavanja, uprave civilne zaštite dižu uzbunu stanovništva, odnosno daju im znak opće opasnosti, izdaju naredbe za oslobađanje skloništa izdatih pod zakup i njihovo stavljanje u funkciju sklanjanja ljudi i materijalnih dobara, osiguravaju red u skloništima i zaštitnim objektima na način propisan u pravilniku za održavanje reda u skloništu.

U fazi otklanjanja posljedica, koja ujedno i posljednja, nakon proglašenja prestanka stanja prirodne ili druge nesreće tijela koja su upravljala skloništima i zaštitnim objektima organiziraju napuštanje iz skloništa i izmještaju stanovništvo u njihove domove i dalje postupaju po smjernicama za održavanje reda u skloništu, odnosno ostavljaju ga u prvobitnom stanju.

4.8.2. Evakuacija ljudi

Evakuacija predstavlja plansko, organizovano i privremeno premeštanje, u našem slučaju ljudi i materijalnih dobara, sa ugrožene teritorije na sigurnu teritoriju koja je određena planom zaštite i spašavanja u vanrednim situacijama. Sigurna teritorija je ona na kojoj ne postoji opasnost za ljude, te im pruža uslove za život i zaštitu.

Evakuacija ljudi vrši se u situaciji kada su rizici i prijetnje od prirodnih i drugih nesreća po stanovništvo, životnu sredinu i materijalna dobra takvog obima i intenziteta da njihov nastanak ili posljedice nije moguće spriječiti ili otkloniti redovnim djelovanjem nadležnih organa i službi, zbog čega je za njihovo ublažavanje i otklanjanje neophodno upotrijebiti posebne mjere, snage i sredstva uz pojačan režim rada.

U fazi preventivne zaštite, planiraju se odgovarajuće mjere s ciljem učinkovite evakuacije ljudi i materijalnih dobara u slučaju nastanka prirodnih ili drugih nesreća.

Kada se provodi evakuacija s jednog područja na drugo, na području Federacije BiH, Federalni štab civilne zaštite, koordinira aktivnosti sa štabovima civilne zaštite na nižim nivoima planiranja (kanton i općina). FUCZ donosi zaključke za upotrebu struktura civilne zaštite Federacije BiH na pružanju pomoći ugroženim kantonima, odnosno općinama za evakuaciju ljudi i materijalnih dobara, angažira policijske organe Federacije BiH, zbog sigurnosti prometa tijekom evakuacije, zaštite imovine i osiguranja javnog reda i mira na ugroženom području, angažira pravne osobe čija je djelatnost prijevoz putnika i njihova putnička prijevozna sredstva za evakuaciju ljudi i materijalnih dobara, prema evidenciji koju vodi Federalno ministarstvo prometa i komunikacija, te redovno i blagovremeno informira javnost o stanju na ugroženom području. Pored navedenog, Federalni štab civilne zaštite, na zahtjev vlada kantona donosi odluku o dodjeli jednokratne novčane pomoći za hitne intervencije kantonima i općinama za troškove prijevoza, smještaja, ishrane evakuiranog stanovništva, kao i za osposobljavanje putnih i infrastrukturnih komunikacija.

Usljed nastalih posljedica i šteta na pogođenom području, Vlada FBiH, aktivira Federalno povjerenstvo za procjenu štete koje vrši procjenu štete na cjelokupnom području zahvaćenom prirodnom ili drugom nesrećom. Nakon što je prestalo angažiranje Federalnog štaba civilne

zaštite sve zadaće iz faze otklanjanja posljedica preuzimaju redovni organi vlasti Federacije BiH i kantona.

Nakon prestanka djelovanja prirodnih i drugih nesreća kojima su bili ugroženi ljudi i materijalna dobra izdvajaju se sljedeće mjere na saniranju tih posljedica:

- vrši se povratak ljudi u svoje domove,
- osiguravaju se osnovni uvjeti za život kao što su odjeća, obuća, hrana i druge potrepštine,
- vrši se rekonstrukcija oštećenih objekata stanovanja i infrastrukturnih objekata,
- određuju prioritete za dodjelu pomoći
- vrši se procjena štete,
- dodjeljuje se jednokratna pomoć za saniranje posljedica nesreće

Tokom svake akcije u fazi spašavanja i otklanjanja posljedica, a naročito nakon nesreće, analiziraju se posljedice u kojima se posvećuje naročita pažnja ugroženosti siromašnijih slojeva stanovništva koji nisu u mogućnosti izvršiti sanaciju svojih objekata i slično. U takvim situacijama svi organi vlasti kroz svoje budžetske rezerve, ali i kroz uvedenu posebnu naknadu za zaštitu i spašavanje od prirodnih i drugih nesreća, osiguravaju minimalna sredstva za zbrinjavanje najugroženijih kategorija stanovnika.

5. PRIRODNE I DRUGE NESREĆE U BOSNI I HERCEGOVINI

Teritorij Bosne i Hercegovine je veoma podložan prirodnim i drugim nesrećama. Najčešće nesreće su prirodnog karaktera i to poplave, zemljotresi, snježni nanosi i grad (tuča). Od nesreća koje su prouzrokovane djelom čovjeka su najčešći požari, dok su teroristički činovi veoma rijetki.

BiH mora posvetiti veću pažnju zaštiti od prirodnih katastrofa te pojačavati, koliko je god moguće, sve mjere na prevenciji i otklanjanju opasnosti koje mogu dovesti do prirodnih katastrofa. Kada već dođe do njih, bitno je da imamo osposobljene specijalističke timove, kroz civilnu zaštitu, koji će moći vrlo efikasno raditi na sprječavanju posljedica katastrofa, spašavanje ljudskih života i umanjivanju cjelokupne materijalne štete.

Od velikih prirodnih nesreća možemo izdvojiti poplave iz 2014. i 2021. godine, te snježne padavine 2012. godine.

U maju 2014. došlo je do velikih poplava nakon padavina koje su prevazišle sve rekorde u nekoliko zadnjih decenija, od kako se vrše mjerenja u BiH. Zbog velike količine padavina, iz korita su se izlile rijeke Bosna, Drina, Sana, Sava, Vrbas te su poplavile mnoga područja. Rezultat ovoga je to da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine proglasilo vanredno stanje na njenom teritoriju. Došlo je do prekida brojnih komunikacija, porušeni su pojedini mostovi, aktivirana klizišta, srušena i poplavljena mnoga infrastruktura, te se do pojedinih mjesta moglo stići samo čamcima ili helikopterima. Svi nivoi vlasti policija, oružane snage, EUFOR, civilna zaštita, humanitarne i druge organizacije, kao i sami građani, bili su uključeni u zajedničku akciju saniranja štete i zaštite imovine. Također, u pomoć su pritekli i mnogi iz drugih država (Hrvatska, Austrija i mnoge druge). Pripadnici Oružanih snaga Bosne i Hercegovine su evakuirali više osoba iz Željeznog Polja kod Žepča.

U novembru 2021. godine, jake kiše koje su padale dovele su do velikih poplava u mnogim mjestima u Bosni i Hercegovini. Pričinjena je velika, materijalna šteta jer je poplavni val izazvao izljevanje mnogih rijeka iz korita. Najveće posljedice su osjetili građani Kantona Sarajevo, Zeničko-dobojskog, Srednjobosanskog, te Hercegovačko-neretvanskog kantona. Poplavljene su mnogi objekti, te oštećeni pojedini putevi i trafostanice.

U februaru 2012. godine, veliki snijeg prouzrokovao je velike probleme u BiH. Visina snijega u BiH mjerila se metrima, a vozila i ljudi zatrpani su u lavinama. U pojedinim dijelovima već prvog dana je proglašeno stanje elementarne nepogode, te je veći dio bio potpuno paralisano. U službi hitne pomoći u Sarajevu je bilo je mobilno stanje, a radnici su pješice dolazili na posao. U Sarajevu je došlo do obustave javnog prijevoza. Više od tri dana pojedina područja nisu imala struju, mobilnu i fiksnu telefoniju, vodu.



Izvor: radiosarajevo.ba;

<https://radiosarajevo.ba/multimedia/foto/visina-snijega-u-bih-mjerila-se-metrima-na-danadnji-dan-bih-je-bila-paralisana/405569>

Dosadašnja iskustva na području FBiH su pokazala da se mjere odgovora izvode u krajnje teškim i složenim uslovima, da je njihova realizacija otežana, često privremeno ili trajno onemogućena, te stoga zahtijevaju dobru obučenost, uvježbanost i požrtvovanost ljudstva koje ih izvršava. Također, vidjeli smo da u području odgovora na prirodne i druge nesreće pokazuju da se u više oblasti preventivnog i operativnog djelovanja radi zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara javljaju ozbiljni problemi, koji otežavaju ili čak onemogućavaju provođenje mjera zaštite i spašavanja.

6. ZAKLJUČAK

Pojam zaštite i spašavanja je termin koji se ustalio u međunarodnoj komunikaciji u nedavnoj prošlosti, pa je tako postepeno našao svoju upotrebu i u Bosni i Hercegovini.

Sistem zaštite i spašavanja Federacije Bosne i Hercegovine je oblik pripremanja i učešća subjekata zaštite i spašavanja u reagiranju na katastrofe i velike nesreće, kao i organizovanje, pripremanje i sudjelovanje operativnih snaga zaštite i spašavanja u prevenciji, reagovanju na katastrofe i otklanjanju mogućih uzroka i posljedica katastrofa. Brojne opasnosti uslovljavaju primjenu različitih mjera i uključivanje velikog broja snaga i subjekata u zaštitu i spašavanje što zahtijeva dobro organiziranu strukturu civilne zaštite na izvršavanju svih složenih zadataka.

S obzirom na prethodno navedeno potvrđena je generalna hipoteza koja glasi da institucije kao što su civilna zaštita, vatrogasci, policija i vojska imaju značajnu ulogu u procjenjivanju, programiranju i planiranju aktivnosti zaštite i spašavanja u preventivnoj i operativnoj fazi zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća.

Zaštita i spašavanje ostvaruje se prije svega dosljednim provođenjem Zakona o zaštiti i spašavanju i provedbenih propisa koji proizilaze iz ovog Zakona, te zakonskih i provedbenih propisa kojima je regulisana ova oblast.

Organizacija sistema zaštite i spašavanja u Federaciji BiH vrlo složena jer svaki nivo vlasti u Federaciji BiH ima ovlaštenja da donosi odgovarajuće propise, odnosno da uređuje pojedina pitanja u svim društvenim oblastima, pa i u oblasti zaštite i spašavanja.

Zaštita i spašavanje u FBiH se zasniva na zakonskim odredbama, odnosno prema zakonu o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća. Procjenjivanje, programiranje i planiranje zaštite i spašavanja u suštini treba usmjeriti u pravcu smanjivanja rizika od katastrofa i postizanju uspješnog, tačnije efikasnog odgovora na katastrofu. U prvom redu treba se fokusirati na spašavanje života, stavljajući prije svega akcent na djecu i ranjive kategorije društva, te ostvarivanje mjera oporavka i održanje kontinuiteta efikasnog upravljanja katastrofom na pogođenom području, a u cilju unapređenja stepena pripremljenosti za odgovor na eventualne buduće katastrofe. S obzirom na navedeno ponovo bih naglasio važnost koju sam istakao u generalnoj hipotezi, a to je da civilna zaštita, policija, vojska i vatrogasci imaju

presudnu ulogu u procjenjivanju, programiranju i planiranju zaštite i spašavanja u Federaciji BiH jer imaju unaprijed određen poredak i sistem, i što je najvažnije, fokus stavljaju upravo na spašavanje ljudskih života i preventivne mjere kako bi se izbjegle eventualne buduće katastrofe.

Osvrćući se na postojeće stanje kadrovske popunjenosti, osposobljenosti i opremljenosti opremom i sredstvima u cjelini, možemo reći da je nezadovoljavajuće. Opremljenost struktura zaštite i spašavanja na nivou Federacije Bosne i Hercegovine ne odgovara potrebama i utvrđenim standardima u ovom dijelu. Većina opreme je već zastarjela i količinski nedovoljna, a rezultat toga je slaba uspješnost izvođenja akcija zaštite i spašavanja. Osnovni uzrok ovakvog stanja je nedostatak finansijskih sredstava i nedovoljno finansiranje iz budžeta.

LITERATURA:

1. Beridan, Izet; Tomić, Ivo; Kreso, Muharem 2001, Leksikon sigurnosti – drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, DES, Sarajevo
2. Čutura, D. i saradnici, 2010., Rad policije u zajednici u Bosni i Hercegovini, Priručnik, Sarajevo
3. Cvetković, V. 2013., Interventno-spasilačke službe u vanrednim situacijama. Beograd: Zadužbina Andrejević
4. Dujović, J. 2009., Metode procjenjivanja, programiranja i spašavanja zaštite i spašavanja, Skripta, Sarajevo
5. Dujović, Jagoš 2006., Rukovođenje i upravljanje sistemima sigurnosti, Sarajevo: Fakultet političkih nauka
6. Federalni hidrometeorološki zavod, 2014.; Plan zaštite i spašavanja Federalnog hidrometeorološkog zavoda od prirodnih i drugih nesreća, Sarajevo
7. Huseinbašić, Čamil 2006., Rukovođenje i upravljanje u katastrofama, Sarajevo: Sejtarija d.o.o
8. Huseinbašić, Čamil 2007., Civilna zaštita u sistemu sigurnosti, Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo
9. Huseinbašić, Čamil 2009., Upravljanje sistemom zaštite i spašavanja, Sarajevo: Jordan studio d.o.o.
10. Keković, Z., Komazec, N., Mladenović, M., Savić, S., Jovanović, D. 2011., Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja. Beograd: Centar za analizu rizika i upravljanje krizama
11. Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća u Federaciji Bosne i Hercegovinam od 2018. do 2025. godine, 2018., Sarajevo
12. Program razvoja zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća Općine Zavidovići za period 2016. – 2020. godine, 2016., Zavidovići
13. Tihić, Alija 2006., Rukovođenje akcijama zaštite i spašavanja u prirodnim i drugim nesrećama, Sarajevo: Federalna uprava Civilne zaštite

Dokumenti i publikacije:

1. Okvirni zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u BiH („Službene novine BiH“, br. 50/08)
2. Zakon o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini („Službene novine BiH“, br. 05/03 i 42/03)
3. Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća („Službene novine Federacije BiH“, br. 39/03, 22/06 i 43/10)
4. Deronja-Suljić, Lejla; Bulić, Muris; Telić, Denis; Ćilimković, Asmir 2014, Poplave u BiH – elementarne nepogode i/ili institucionalna neefikasnost, Centri civilnih inicijativa, Tuzla.
5. Plan zaštite od prirodnih i drugih nesreća općine Stari Grad Sarajevo, 2020., Sarajevo
6. Zbirka propisa FUCZ, ZoZiS, 2007.
7. Procjena ugroženosti Bosne i Hercegovine od prirodnih i drugih nesreća, Vijeće ministara BiH, 2009., Sarajevo
8. Analiza “Politika EU u oblasti civilne zaštite”, Dostupno na: www.msb.gov.ba

Internet izvori:

1. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine;; dostupno na:
<http://msb.gov.ba/Zakoni/zakoni/default.aspx?id=1721&langTag=bs-BA>
2. Kantonalna uprava civilne zaštite; dostupno na: <https://kucz.ks.gov.ba/> (Kanton Sarajevo)
3. Federalna uprava civilne zaštite; dostupno na: <http://www.fucz.gov.ba/>
4. Agić, S., 2009., Zaštita i spašavanje na nivou Bosne i Hercegovine, prezentacija, Sarajevo: FPN., dostupno na: <http://www.cz.zdk.ba/dokumenti/prezentacije/send/12-prezentacije/42-zastita-i-spasavanje-na-nivou-bosne-i-hercegovine>
5. Zaštita i spašavanje u Bosni i Hercegovini, Centar za sigurnosne studije – BiH, 2010., dostupno na:
https://css.ba/wcontent/uploads/2011/06/images_docs_zastita%20i%20spasavanje%20u%20bih%202010.doc1.pdf, datum pristupa:
6. „Zaštitimo zajednicu od poplava“ <http://www.osce.org/sr/serbia/123673?download=true>